

IOM International Organization for Migration

Europos migracijos tinklas

Lietuvos Respublikos nacionalinis informacijos centras

PRAKTINIS ATSAKAS Į NETEISĖTĄ MIGRACIJĄ LIETUVOJE

VILNIUS, 2011

Šis tyrimas atliktas pagal Europos migracijos tinklo (EMN) metinę programą.

EMN – tai ES valstybių narių ir Europos Komisijos tinklas, skirtas rinkti, analizuoti ir dalintis naujausia, objektyvia ir palyginama informacija migracijos bei prieglobsčio srityje europiniu lygiu ir patenkinti Bendrijos institucijų, valstybių narių valdžios institucijų bei plačiosios visuomenės informacijos apie migraciją ir prieglobstį poreikius.

Daugiau informacijos apie EMN: www.emn.europa.eu

Daugiau informacijos apie nacionalinį informacinį centrą Lietuvoje: www.emn.lt ir www.123.emn.lt

Šis tyrimas publikuojamas Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės lėšomis.

© Tarptautinė migracijos organizacija (TMO) ir Europos migracijos tinklas (EMN)

Studijoje pateikta analizė nebūtinai atspindi oficialią Lietuvos Respublikos, Europos Komisijos ar TMO ir jos šalių narių poziciją.

Visos teisės saugomos. Kopijuoti visą ar dalimis, taip pat naudoti komerciniais tikslais be Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuro raštiško leidimo draudžiama.

TURINYS

Santrauka	4
1. IŽANGA: TIKSLAI IR METODOLOGIJA	6
2. POLITIKA IR TEISINĖ SISTEMA SPRENDŽIANT NETEISĖTOS MIGRACIJOS LIETUVOJE KLAUSIMUS ...	7
2.1 Nacionalinė politika ir teisės aktai neteisėtos migracijos srityje	7
2.1.1 Lietuvos teisės aktų sistema neteisėtos migracijos srityje	9
2.1.2 Pagrindiniai poįstatyminiai teisės aktai neteisėtos migracijos srityje:	10
2.1.3 Lietuvos teismų praktika neteisėtos migracijos srityje	12
2.1.4 Administracinės ir baudžiamosios teisės sankcijos numatytos nacionalinėje teisėje:	13
2.1.5 Per pastaruosius metus įvykę pokyčiai Lietuvos politikoje ir teisės aktuose	15
2.2 Lietuvos institucinė sistema	17
3. PRAKTINĖS PRIEMONĖS MAŽINANT NETEISĖTOS MIGRACIJOS APIMTIS	23
3.1. Prieš atvykstant: praktinės priemonės mažinant neteisėtos migracijos apimtį iki migrantams atvykstant į Lietuvą	23
3.2. Atvykimas: praktinės priemonės siekiant nustatyti ir išaiškinti neteisėtus migrantus prieš jiems kertant sieną	24
3.3. Buvimas: praktinės priemonės siekiant kontroliuoti neteisėtą migraciją Lietuvos teritorijoje	24
3.4. Būdai sumažinti neteisėtų migrantų skaičių	26
3.4.1 Teisinio statuso įgijimas Lietuvoje	26
3.4.2 Pasekmės asmenims, kurių statusas negali būti įteisintas	27
4. TARPVALSTYBINIS BENDRADARBIAVIMAS MAŽINANT NETEISĖTOS MIGRACIJOS MASTĄ	28
4.1 Bendradarbiavimo susitarimai	28
4.2 Kitos (ne teisinės) bendradarbiavimo su kitomis šalimis formos	30
4.3 Bendradarbiavimas su ES ar tarptautinėmis organizacijomis	33
5. ES POLITIKOS IR TEISĖS AKTŲ ĮTAKA	33
5.1 ES politikos ir teisės aktų įtaka Lietuvos politikai kovos su neteisėta migracija srityje	33
6. PRELIMINARŪS IR FAKTINIAI STATISTINIAI DUOMENYS APIE NETEISĖTUS MIGRANTUS	35
6.1. Su neteisėta migracija susiję nacionaliniai statistiniai duomenys (Eurostato duomenys)	35
6.2. Kiti nacionaliniai statistiniai duomenys apie neteisėtą migraciją	36
7. IŠVADOS	39
8. NAUDOTI INFORMACIJOS ŠALTINIAI	42
PRIEDAS	44
Standartizuotos lentelės, skirtos nacionalinių statistinių duomenų apie neteisėtą migraciją rinkimui iš Eurostato	44

Santrauka

Neteisėtos migracijos mastai Lietuvoje yra nedideli. Kasmet nustatoma apie 1500 atvejų, kuomet užsieniečiai pažeidė atvykimo, buvimo ar gyvenimo Lietuvoje sąlygas ir dėl to turėjo išvykti iš šalies. Per metus apie 2000 užsieniečių, kurie neatitinka atvykimo sąlygų (pvz., neturi reikiamų dokumentų), yra neįleidžiami į Lietuvos Respublikos teritoriją.

Nelegalios migracijos kryptys daugelį metų išlieka tos pačios – didžiausi nelegalios migracijos srautai per Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos išorės sieną eina iš Baltarusijos Respublikos. Dažniausiai per šią sieną neteisėtai į Šengeno erdvę bando patekti Gruzijos, Rusijos Federacijos, Vietnamo, Afganistano, pavieniais atvejais Azerbaidžano, Irano, Moldovos piliečiai. Pavieniais atvejais užsieniečiai, kurių tikslas buvo patekti į Vakarų Europą ar Šiaurės šalis, yra sulaikomi prie Rusijos Federacijos Kaliningrado srities ir Lietuvos Respublikos valstybių sienos.

Pagrindiniai neteisėtos migracijos būdai išlieka tie patys: nelegali migracija per „žaliąją“ valstybės sieną, neteisėtas valstybės sienos kirtimas panaudojant suklastotus dokumentus. Tačiau bendros Frontex operacijos, modernios stebėjimo įrangos diegimas sąlygoja nedidelius tokios imigracijos srautus.

Kovoje su neteisėta migracija ypač pasiteisina konsultavimosi dėl vizų išdavimo mechanizmas ir naudojimas ryšio karininkų kilmės šalyse informacija.

Paskutiniaisiais metais pastebimi ir kiti neteisėtos migracijos būdai: vizų gavimas apgaulės būdu; siekiant įsiteisinti Lietuvoje – fiktyvių įmonių steigimas, fiktyvios santuokos. Tikėtina, kad šiomis priemonėmis vis daugiau užsieniečių bandys pasinaudoti siekdami įteisinti savo buvimą Europos Sąjungoje ateityje.

Pastebėjus šiuos būdus, buvo inicijuotas įstatymo pakeitimas ir sugriežtinta įmonių steigimo tvarka, kuomet jas steigia daugiau nei vienas užsienietis (padidinta reikalaujamo įstatinio kapitalo vertė). Iš dalies tai lėmė atvykstančių įmonių bendrasavininkų (užsieniečių) skaičiaus sumažėjimą. Tačiau nėra aišku, ar šis pakeitimas neatbaidė sąžiningų investuotojų. Taip pat pradėta tikrinti, ar įsteigtos įmonės vykdo realią veiklą, tačiau kol kas trūksta aiškių kriterijų, kaip apibrėžti ūkinę veiklą.

Vilniaus apskrities Policijos migracijos valdyba yra ypač aktyvi tikrinant ir nustatant fiktyvių santuokų atvejus. Kol kas atvejų yra nustatoma nedaug (iki dešimties per metus), nes fiktyvios santuokos įrodymas yra daug laiko reikalaujantis ir sudėtingas procesas. Ateityje rekomenduojama tokius patikrinimus plačiau taikyti visoje Lietuvoje, ir spręsti problemas, kurios kyla siekiant nustatyti fiktyvias santuokas. Tai ypač svarbu ir siekiant apsaugoti Lietuvos Respublikos piliečius – sudarę tokias santuokas jie gali neturėti galimybės išsiskirti ir sudaryti kitas santuokas, taip pat nepasirašę vedybų sutarties gali nukentėti ir finansiškai.

Nelegalaus darbo atvejų nustatoma mažai, jų buvo padaugėję ekonominio pakilimo laikotarpiu. Įtariant nelegalaus darbo atvejus, atliekami darbo vietų patikrinimai bendradarbiaujant su keliomis institucijomis. Dažniausi nustatomi pažeidimai – darbas be leidimo dirbti.

Politinės, teisinės bei praktinės priemonės užtikrino veiksmingą imigracijos srautų valdymą. Nors neteisėtų migrantų skaičius ženkliai nemažėjo, tačiau ir neaugo, tai sąlygojo valstybės politika neteisėtos migracijos atžvilgiu: buvo sukonkretintos institucijų, vykdančių nelegalios migracijos prevenciją ir kontrolę funkcijos, plečiamas institucijų bendradarbiavimas užsieniečių kontrolės srityje, tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu (plečiant ryšio karininkų tinklą, dalyvaujant Baltijos jūros regiono valstybių tarybos, Baltijos Ministrų Tarybos, Frontex veikloje). Kovos su neteisėta migracija nuostatos įtvirtintos Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje bei Nacionalinio saugumo strategijoje, patvirtintose Lietuvos Respublikos Seimo; Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintose Lietuvos imigracijos politikos gairėse; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programoje.

Siekiant pažaboti nelegalią migraciją, buvo numatytos administracinės ir baudžiamosios teisės sankcijos asmenims, atvykusiems į nacionalinę teritoriją nelegaliai; asmenims, įdarbinantiems nelegalius migrantus bei proporcingos ir atgrasios sankcijos asmenims, įtrauktiems į pagalbą nelegaliai imigracijai.

Tuo tarpu neteisėtų migrantų grįžimas nėra labai aktuali problema Lietuvoje. Didžioji dauguma neteisėtų migrantų išvyksta savo noru, pasinaudoję Tarptautinės migracijos organizacijos savanoriško grįžimo pagalba arba yra gražinami. Leidimas gyventi suteikiamas tik tais atvejais, kuomet užsieniečio negalima gražinti, bet tokie atvejai ypač reti. Lietuvoje buvo vykdomos mažos apimties reguliarizacijos programos 1996-2004 m. Šiuo metu Seimui pateiktame Užsieniečių dėl teisinės padėties įstatymo projekte taip pat numatytos sąlygos, kaip užsieniečiai galėtų įteisinti savo buvimą Lietuvoje arba išvengti administracinę atsakomybę už neteisėtą buvimą.

Tiek ES imigracijos politikos gairės, tiek ES teisės aktai turėjo didelės įtakos formuojant nacionalinę politiką neteisėtos migracijos atžvilgiu. Tačiau svarbu, kad Lietuvai specifinės problemos būtų operatyviai sprendžiamos ir nacionaliniu lygmeniu, imantis reikiamų teisinių ir praktinių priemonių siekiant pažaboti nelegalią migraciją.

Studijoje dėstoma nuomonė nėra oficiali valstybės ir jos institucijų pozicija.

1. ĮŽANGA: TIKSLAI IR METODOLOGIJA

Lietuva dažnai pasirenkama kaip tariamas kelionės tikslas ir nėra pagrindinė paskirties valstybė nelegaliems migrantams. Dažnai paitrenkama tik ieškant būdų patekti į Šengeno erdvę, pasirenkant tokius neteisėto atvykimo būdus, kaip: vizų gavimas apgaulės būdu (neretai pasitelkiant atitinkamus asmenis, kurie melagingai įformina kvietimus atvykti); klastotų dokumentų naudojimas; fiktyvių įmonių steigimas, siekiant įsiteisinti bei įteisinti fiktyviai priimtus dibtį trečiųjų šalių piliečius ir kt.

Įgyvendinant ES ir nacionalinę politiką, Lietuva teisinėmis bei parktinėmis priemonėmis stengiasi užtikrinti veiksmingą imigracijos srautų valdymą, kovą su nelegalia migracija bei jos keliamomis grėsmėmis.

Šios studijos tikslas – apžvelgti situaciją ir esminius pokyčius Lietuvoje pastaraisiais metais migracijos politikos ir migracijos procesų valdymo srityje, išskiriant pagrindinius įvykius, sprendžiant neteisėtos migracijos klausimus/problemas.

Ši studija skirta politikos formuotojams, akademinėi bendruomenei, tarptautinėms ir nevyriausybinėms organizacijoms, vykdančioms veiklą nelegalios migracijos srityje.

Studijoje naudojamos EMN Glosarijuje pateiktos sąvokos.

Studija parengta naudojant įvairius šaltinius ir įvairius duomenų rinkimo bei analizės metodus. Nagrinėti ir analizuoti Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai, oficialiai paskelbti įstatymų ir kitų teisės aktų projektai, įvairių institucijų ir įstaigų informacija, nevyriausybinių organizacijų bei įstaigų informacija, naudotasi kitais viešais informacijos šaltiniais, daryta ekspertų apklausa.

Renkant informaciją pirmenybė buvo teikiama oficialiai informacijai. Renkant duomenis šiai studijai taip pat buvo vykdoma institucijų ekspertų apklausa: Valstybinės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – VSAT); Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – MD) bei policijos migracijos tarnybų.

Statistiniams duomenims apie neteisėtus migrantus Lietuvoje rinkti buvo naudojamosi viešais šaltiniais bei anksčiau minėtų institucijų, kontroliuojančių užsieniečių buvimą ir gyvenimą Lietuvos Respublikoje, statistiniais duomenimis. Šie duomenys remiasi faktiniais skaičiais.

Kur įmanoma, studijoje pateikiami duomenys nuo 2005 m. Statistinių duomenų iki 2008 m. nebuvo galimybės pateikti apie: prieglobsčio prašymus atmetus pirmos instancijos sprendimu, pagal prašytojų pilietybę ir lytį; prieglobsčio prašymus atmetus galutiniu sprendimu. Iki 2008 m. šie duomenys nebuvo renkami. Taip pat iki 2008 m. nebuvo renkami duomenys apie neteisėtai esančius trečiųjų šalių piliečius pagal amžiaus grupes (buvo renkami duomenys apie neteisėtai esančius nepilnamečius iki 18 m. ir virš 18 m.) bei bendri visų atsakingų institucijų duomenys duomenys apie neteisėtai esančius trečiųjų šalių piliečius pagal lytį.

Plačios apimties studijos apie neteisėtą migraciją Lietuvoje nebuvo rengtos, tačiau ši studija papildo Lietuvos Respublikos Europos migracijos tinklo Nacionalinio informacijos centro rengtas 2009 m. ir 2010 m. metines politikos ataskaitas apie migraciją ir prieglobstį Lietuvoje.

2. POLITIKA IR TEISINĖ SISTEMA SPRENDŽIANT NETEISĖTOS MIGRACIJOS LIETUVOJE KLAUSIMUS

2.1 Nacionalinė politika ir teisės aktai neteisėtos migracijos srityje

Lietuvos politika ir požiūris į neteisėtą migraciją.

Politiniai dokumentai svarbūs visiems etapams (prieš atvykstant, atvykimas, buvimas, išsiuntimas)

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2008–2012 metų programoje numatė stiprinti nelegalios migracijos prevenciją ir kontrolę šalyje ir kaip įgyvendinimo priemonę nurodė teisės aktų, sukonkretinančių institucijų, vykdančių nelegalios migracijos prevencijos ir kontrolės funkcijas, parengimą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2008 m. gruodžio 3 d. nutarimu Nr. 1317 patvirtino Lietuvos imigracijos politikos gaires, kur vienas iš pagrindinių imigracijos politikos tikslų - užtikrinti veiksmingą imigracijos srautų valdymą, kad būtų išsaugota Lietuvos Respublikos tarptautinių įsipareigojimų žmogaus teisių ir laisvių srityje vykdymo ir nacionalinio saugumo bei viešosios tvarkos apsaugos pusiausvyra, užkirstas kelias nelegaliai migracijai, bei nurodė šias imigracijos politikos vystymo kryptys: plėsti institucijų bendradarbiavimą užsieniečių kontrolės srityje, ypač bendradarbiavimą su teisėtvarkos institucijomis, turi būti nuolat atliekama trečiųjų šalių piliečių nelegalaus darbo grėsmių analizė ir rizikos vertinimas, būtina užtikrinti veiksmingą trečiųjų šalių piliečių gražinimą į kilmės valstybes ar užsienio valstybes, į kurias jie turi teisę vykti, ir jų išsiuntimą iš Lietuvos Respublikos; būtina formuoti nelegalios imigracijos prevencijos ir užsieniečių kontrolės valdymo sistemą, apimančią Lietuvos Respublikos kompetentingų institucijų veiklą tiek nacionaliniu, tiek Europos Sąjungos lygiu, Lietuvos Respublikoje ir trečiosiose šalyse kuo plačiau skleisti informaciją apie užsieniečių atvykimo į Lietuvos Respubliką, buvimo joje, vykimo tranzitu bei išvykimo iš jos teritorijos tvarką, teikti Lietuvos visuomenei informaciją apie valstybės imigracijos politiką.

Nacionalinio saugumo strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 22 d. nutarimu Nr. IX-907 (Žin., 2002, Nr. 56-2233; 2005, Nr. 15-473), kova su nelegalios migracijos keliamomis grėsmėmis įvardinta kaip viena iš nacionalinio saugumo strategijos įgyvendinimo priemonių. Nelegaliai migracijai ir nusikalstamumo plitimui per valstybės sieną užkardyti tęsiama valstybės sienos apsaugos sistemos plėtra, įgyvendinami Europos Sąjungos reikalavimai valstybės sienos kontrolei, užtikrinamas nuolatinis pasirengimas neutralizuoti prie valstybės sienos galimus pavojus, keliančius grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui.

Šie dokumentai lėmė kokybinius pasikeitimus bei padėjo pamatus nacionalinių teisės aktų pakeitimams. Stiprinant nelegalios migracijos prevenciją ir kontrolę buvo sprendžiami įgaliojimų ir

atsakomybės tarp nelegalios migracijos prevencijos ir kontrolės funkcijas vykdančių institucijų padalijimo klausimai. Įgyvendinat Lietuvos Respublikos Seimo 2009 m. liepos 22 d. priimto Lietuvos Respublikos užsieniečių teisinės padėties įstatymo pataisas dėl institucijų, vykdančių nelegalios migracijos prevencijos ir kontrolės funkcijas, buvo nustatyta, kad užsieniečių buvimą ir gyvenimą Lietuvos Respublikoje kontroliuoja policija, MD ir VSAT. Šios teisės akto pataisos nustatė, kad VSAT kontroliuoja užsieniečių buvimą ir gyvenimą Lietuvos Respublikoje bendradarbiaujant su Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis. Anksčiau VSAT vykdė migracijos procesų kontrolę įgyvendinant valstybės sienos apsaugą ir jos kirtimo kontrolę, bet ne šalies viduje. Šie pakeitimai sudarė sąlygas efektyviau kontroliuoti užsieniečių buvimą šalies viduje.

Taip pat atsižvelgiant į pagrindinius imigracijos politikos tikslus, plečiant institucijų bendradarbiavimą užsieniečių kontrolės srityje buvo sudaryta daugybė tarpžinybinių bendradarbiavimo susitarimų ir sutarčių (studijos 2,2. p.), buvo plečiamas tarptautinis bendradarbiavimas pasirašant readmisijos sutartis, atstovavimo susitarimus dėl vizų išdavimo, dalyvaujant Frontex veikloje.

Šie veiksmai ir priemonės sudarė sąlygas efektyvesnei neteisėtos migracijos kontrolei ir prevencijai.

Prieš atvykstant

2010 metais Lietuva pasirašė atstovavimo susitarimus dėl vizų išdavimo su Latvija, Norvegija, Danija, Graikija, Vokietija. Planuojamas pasirašyti susitarimas dėl atstovavimo išduodant vizas su Slovakija.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2011 m. kovo 24 d. įsakymu nr. 1V-233/V-66 patvirtintas Dokumentų vizai gauti pateikimo, vizos išdavimo bei panaikinimo, konsultavimosi, kelionių organizatorių ir kelionių agentūrų akreditavimo ir kvietimo užsieniečiui laikinai atvykti į Lietuvos Respubliką patvirtinimo tvarkos aprašas, siekiant suderinti su Vizų kodekso nuostatomis.

Įgyvendinant vieną iš integruoto sienų valdymo priemonių (elementų), veikla trečiose šalyse, pažymėtinas konsultavimosi, dėl vizų išdavimo, mechanizmas Lietuvoje. Lietuvos Respublikos diplomatinė atstovybė ir konsulinės įstaigos (toliau – vizų tarnybos) prieš priimant objektyvų sprendimą dėl vizos išdavimo, konsultuojasi dėl vizos išdavimo su atsakingomis Lietuvos Respublikos institucijomis, ar nėra atsisakymo išduoti vizą pagrindų, ir / ar tenkinamos atvykimo sąlygos. Konsultuojantis dėl Šengeno vizos išdavimo pagal Vizų kodekso 22 ir 31 straipsnius, konsulinės įstaigos siunčia užklausimus Migracijos departamentui prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – MD), kuris savo ruožtu konsultuojasi su Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau VSAT) ir Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentu (toliau – VSD). VSAT ir VSD atitinkamai tikrina, ar užsienietis turės kur apsigyventi, jei atvyksta turizmo tikslais, ar tikrai nurodyta kelionių agentūra organizuoja jo kelionę ir pan. Per metus VSAT vidutiniškai teikia apie 10 tūkst. konsultacijų.

Atvykimas

Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 (Žin., 2002, Nr. 113-5029) numatyta užtikrinti Lietuvos sienų, kaip išorinių ES sienų, apsaugą; įgyvendinti ES Šengeno sutarties reikalavimus; bendradarbiauti kovoje su nelegalia migracija; vykdyti tolesnį glaudų daugiašalį ir dvišalį bendradarbiavimą viešojo saugumo srityje, skatinti tarpžinybinę policijos, pasienio apsaugos tarnybų, specialiųjų tarnybų bendradarbiavimą.

Šiuo metu yra rengiamas Valstybės sienos apsaugos plėtotės 2011–2018 m. programos projektas, kuriuo bus nustatytos pagrindinės Europos Sąjungos išorės sienos kontrolės ir vidinių sienų apsaugos tobulinimo kryptys bei priemonės. Programa bus įgyvendinama kaip viena iš ilgalaikių valstybinių nacionalinių saugumą stiprinančių programų, leidžiančių užtikrinti Lietuvos Respublikos išorės Europos Sąjungos sienos kontrolę, kovoti su nusikalstamų veikų per valstybės sieną ir šalies viduje plitimu, stiprinti visuomenės, viešąjį saugumą.

Buvimas ir išsiuntimas

Siekiant stiprinti VSAT įgaliojimus kovojant su nelegalia migracija, Lietuvos Respublikos Seimui pateiktas Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo projektas. Projektu siūloma išplėsti VSAT įgaliojimus – numatytos VSAT funkcijos vykdant užsieniečių buvimo kontrolę šalies viduje. Taip pat siūloma leisti VSAT priimti sprendimus dėl užsieniečių išsiuntimo (šiuo metu tik MD priima sprendimus dėl išsiuntimo).

Parengtas Užsieniečių teisinės padėties įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuriuo siekiama į nacionalinę teisę perkelti ir įgyvendinti Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas (tame tarpe ir Gražinimo direktyvos), taip pat numatoma griežtinti užsieniečių kontrolę.

2.1.1 Lietuvos teisės aktų sistema neteisėtos migracijos srityje

Įstatymas Dėl užsieniečių teisinės padėties (Žin., 2004, Nr. 73-2539) yra pagrindinis įstatymas, reglamentuojantis užsieniečių atvykimo ir išvykimo, buvimo ir gyvenimo, prieglobsčio suteikimo, integracijos ir natūralizacijos, sprendimų dėl užsieniečių teisinės padėties apskundimo tvarką bei kitus užsieniečių teisinės padėties Lietuvos Respublikoje klausimus.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimu pateikė Lietuvos Respublikos Seimui Užsieniečių teisinės padėties įstatymo pakeitimo projektą, kurį rengė Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2009 m. balandžio 10 d. potvarkiu Nr. 134 sudaryta tarpžinybinė darbo grupė. Pagrindinis tikslas - perkelti ir gyvendinti Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas.

Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas (Žin., 2000, Nr. 42-1192), nustatantis Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir pasienio teisinius režimus, reglamentuoja pasienio kontrolės punktų veiklą ir valstybės sienos apsaugos organizavimą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. lapkričio 17 d. nutarimu Lietuvos Respublikos Seimui pateikė Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, kuriuo siekiama aiškiau reglamentuoti VSAT funkcijas, padidinti šios tarnybos ir jai pavaldžių

padalinių įgaliojimus kovojant su organizuotu nusikalstamumu, kontrabanda ir nelegalios migracijos procesais.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymas (Žin., 2000, Nr. 92-2848), nustatantis Valstybės sienos apsaugos tarnybos statusą, funkcijas, struktūrą, tarnybos organizavimo pagrindus, finansavimą, pareigūnų teises ir pareigas.

Policijos veiklos įstatymas (Žin., 2000, Nr. 90-2777), nustato Lietuvos policijos (toliau – policija) paskirtį, veiklos principus ir teisinius pagrindus, policijos uždavinius, organizacinę struktūrą, policijos pareigūnų įgaliojimus, teises, pareigas, atsakomybę ir t.t. Pvz., vienas iš policijos įgaliojimų yra tikrinant, kaip laikomasi leidimų sistemos pasienyje, migraciją reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, įeiti į gyvenamąsias patalpas nuo 6 iki 22 val., reikalauti asmens dokumentų.

Lietuvos Respublikos konsulinis statusas (Žin., 1995, Nr. 43-1047), nustatantis konsulinių pareigūnų įgaliojimus ir atsakomybę, konsulinių įstaigų veiklos pagrindus, konsulinės pagalbos teikimo ir kitų konsulinių funkcijų atlikimo sąlygas ir tvarką, taip pat konsulinės pagalbos teikimo Europos Sąjungos piliečiams principus.

2.1.2 Pagrindiniai poįstatyminiai teisės aktai neteisėtos migracijos srityje:

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2004 m. rugsėjo 2 d. įsakymo Nr. 1V-280/V-109 "Dėl Dokumentų vizai gauti pateikimo, vizos išdavimo bei panaikinimo, konsultavimosi, kelionių organizatorių ir kelionių agentūrų akreditavimo ir kvietimo užsieniečiui laikinai atvykti į Lietuvos Respubliką patvirtinimo tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo“ (**nauja redakcija** Žin., 2011, Nr. 38-1832), nustatantis dokumentų vizai gauti pateikimo, vizos išdavimo, panaikinimo, konsultavimosi, bendradarbiavimo su išorės paslaugų teikėjais, komercinio tarpininko akreditavimo ir kvietimo patvirtinimo tvarkos aprašas (toliau – aprašas) reglamentuoja dokumentų vizai gauti pateikimą, nagrinėjimą ir sprendimo dėl vizos išdavimo ar atsisakymo išduoti vizą priėmimą, konsultavimąsi dėl vizos išdavimo, kvietimo patvirtinimą, vizos panaikinimą bei kitus su vizos išdavimu susijusius klausimus, bendradarbiavimo su išorės paslaugų teikėjais ir komercinio tarpininko akreditavimo tvarką tiek, kiek šių klausimų nereglamentuoja 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 810/2009, nustatančio Bendrijos vizų kodeksą (Vizų kodekso) (OL 2009 L 243, p. 1) (toliau – Vizų kodeksas), nuostatos ir kiti Europos Sąjungos teisės aktai;

Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas "Dėl Kelionės dokumentų, kurie suteikia teisę užsieniečiui atvykti į Lietuvos Respubliką, pripažinimo tvarkos aprašo ir sąrašo patvirtinimo" (Žin., 2007, Nr.125-5123; 2010 Nr.51-2527; 2011, Nr. 73-3515), reglamentuojantis kelionės dokumentų, kurie suteikia teisę užsieniečiui atvykti į Lietuvos Respubliką, sąrašo sudarymą, sąrašo pakeitimą ir papildymą bei sprendimo dėl kelionės dokumento pripažinimo suteikiančiu teisę užsieniečiui atvykti į Lietuvos Respubliką priėmimo diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose bei pasienio kontrolės punktuose procedūrą;

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl Leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr.149-5435; 2006, Nr.135-5126; 2007, Nr.86-3454; 2009, Nr.143-6300; 2010, Nr.122-6223), reguliuojantis leidimo dirbti Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, jo galiojimo laiko pratęsimo, atsisakymo išduoti arba pratęsti jo galiojimo laiką ir jo panaikinimo sąlygas ir tvarką bei sąlygas, kurioms esant iš užsieniečio nereikalaujama įsigyti leidimo dirbti;

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos nacionalinės vizų informacinės sistemos įsteigimo, jos nuostatų patvirtinimo ir veiklos pradžios nustatymo“ (Žin., 2009, Nr.136-5933; 2010, Nr.145-7442);

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakymo Nr. 1V-329 "Dėl Leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo bei fiktyvios santuokos sudarymo, fiktyvios registruotos partnerystės ir fiktyvaus įvaikinimo įvertinimo taisyklių patvirtinimo" pakeitimo“ (nauja redakcija Žin., 2009, Nr. 62-2501), reglamentuojantis dokumentų leidimui laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gauti pateikimą, leidimų laikinai gyventi užsieniečiams išdavimą, keitimą ir panaikinimą, užsieniečio prašymo išduoti leidimą laikinai gyventi, prašymo pakeisti leidimą laikinai gyventi bei prie jų pridedamų dokumentų pateikimą, prašymo priėmimą ir nagrinėjimą, įvertinimo, ar santuoka arba registruotos partnerystės sutartis buvo sudaryta arba vaikas buvo įvaikintas, kad užsienietis gautų leidimą laikinai gyventi, tvarką, sprendimo išduoti ar pakeisti leidimą laikinai gyventi priėmimą, dokumentų leidimui laikinai gyventi įforminti pateikimą ir priėmimą, prašymo įforminti leidimą laikinai gyventi pildymą ir registravimą Asmens dokumentų išrašymo sistemoje, užsakymo dėl leidimo laikinai gyventi išrašymo formavimą ir perdavimą Asmens dokumentų išrašymo centrui prie Vidaus reikalų ministerijos, išrašytų leidimų laikinai gyventi gavimą iš Asmens dokumentų išrašymo centro, leidimo laikinai gyventi atsiėmimą, prašymų įforminti leidimą saugojimą, sprendimo dėl leidimo laikinai gyventi panaikinimo priėmimą, leidimo laikinai gyventi negaliojimą, negaliojančių leidimų laikinai gyventi naikinimą;

Valstybės sienos apsaugos tarnybos vado prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos įsakymas „Dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 5-180);

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Užsieniečių registracijos centre sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 105-4326), reguliuoja neteisėtai atvykusių į Lietuvos Respubliką ar neteisėtai esančių Lietuvos Respublikoje užsieniečių, taip pat užsieniečių, pateikusių prašymus suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje, laikinąjį apgyvendinimą Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centre, apgyvendintų asmenų teises ir pareigas, drausminio poveikio priemonių taikymą, asmenų sveikatos priežiūrą, materialinį ir buitinį aprūpinimą, užimtumo organizavimą bei asmenų išvykimą iš centro;

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl pragyvenimo Lietuvos Respublikoje lėšų dydžio, kuris gali būti laikomas pakankamu pragyventi Lietuvos Respublikoje, užsieniečiui, prašančiam išduoti leidimą gyventi, nustatymo“ (Žin., 2007, Nr. 15-570);

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Užsieniečių, kuriems draudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką, sąrašo sudarymo ir tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 52 - 1747; 2008, Nr. 107-4085), nustato užsieniečių, kuriems draudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką, nacionalinio sąrašo sudarymą, tvarkymą ir duomenų iš šio sąrašo teikimo centrinei Šengeno informacinei sistemai (toliau vadinama – C.SIS) tvarką;

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, gražinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 4 -70; 2005, Nr. 117-4246; 2006, Nr.32-1148; 2007, Nr.40-1519; 2008, Nr.91-3646), reglamentuojantis sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti iš Lietuvos Respublikos, išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos, gražinimo į užsienio valstybę ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo tvarką bei nustatantis institucijas atsakingas už sprendimų priėmimą ir vykdymą;

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Užsieniečių registro įsteigimo ir nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2000, Nr. 76-2301; 2001, Nr.11-326; 2003, Nr.73-3400; 2005, Nr.147-5353; 2008, Nr.127-4850; 2009, Nr.136-5934; 2011, Nr.6-231). Užsieniečių registro nuostatai reglamentuoja Užsieniečių registro paskirtį, objektus, registro tvarkymo įstaigas, jų teises ir pareigas, registro duomenų tvarkymą, sąveiką su kitais registrais, registro duomenų apsaugą, skelbimą ir teikimą, registro reorganizavimą ir likvidavimą.

Registro paskirtis – registruoti registro objektus, rinkti, kaupti, apdoroti, sisteminti, saugoti ir teikti Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kitiems juridiniams ir fiziniams asmenims, taip pat Europos Sąjungos ir užsienio valstybių institucijoms ir įstaigoms registro duomenis Lietuvos Respublikos įstatymų, Europos Sąjungos teisės aktų, tarptautinių sutarčių, kitų teisės aktų ir šių Nuostatų nustatyta tvarka, atlikti kitus registro duomenų tvarkymo veiksmus.

Užsieniečių registro objektai – užsieniečiai, kurių teisinė padėtis Lietuvoje nustatoma pagal Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (Žin., 2004, Nr. 73-2539) ir kitus Lietuvos Respublikos įstatymus, Europos Sąjungos teisės aktus ir tarptautines sutartis (toliau vadinama – užsieniečiai).

Taip pat priimta daug kitų teisės aktų.

2.1.3 Lietuvos teismų praktika neteisėtos migracijos srityje

Dažniausiai užsieniečiai apskundžia sprendimus, kuriais yra panaikinami leidimai gyventi (pvz., nustačius, kad jis buvo gautas sudarius fiktyvią santuoką), arba sprendimus dėl išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos. Tuo tarpu atveju, kai buvo apskūsti įpareigojimai išvykti, beveik nepasitaiko.

Žemiau pateikiami keli nagrinėtų bylų pavyzdžiai.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis Administracinėje byloje Nr. A756-569/2010. Nutartis neskundžiama¹.

Armėnijos pil. kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą ir prašė panaikinti VSAT Varėnos rinktinės Nelegalios migracijos prevencijos ir kontrolės skyriaus **sprendimą dėl vizos panaikinimo ir sprendimą dėl įpareigojimo išvykti** iš Lietuvos Respublikos. VSAT sprendimai buvo priimti nustačius, kad Armėnijos pil. atvykimo sąlygos ir tikslai neatitinka tų, kurie buvo nurodyti gaunant vizą.

Vilniaus apygardos administracinis teismas sprendimu atmetė pareiškėjos skundą kaip nepagrįstą. Teismas remdamasis Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nuostatomis nusprendė, kad atsakovas (VSAT), nustatęs, kad norėdama gauti vizą pareiškėja pateikė tikrovės neatitinkančius faktus, pagrįstai priėmė sprendimą panaikinti pareiškėjai Šengeno vizą. Panaikinus pareiškėjai išduotą vizą, pareiškėja pagrįstai įpareigota išvykti iš Lietuvos Respublikos.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat atmetė pareiškėjos apeliacinį skundą ir paliko Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimą nepakeistą.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis Administracinėje byloje Nr.A-756-1933/2008. Nutartis neskundžiama².

Pareiškėjas Kinijos pil. kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą su skundu, prašydamas panaikinti Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato viešosios policijos Migracijos skyriaus sprendimą, kuriuo Kinijos pil. buvo **įpareigotas išvykti** iš Lietuvos Respublikos.

Vilniaus apygardos administracinis teismas sprendimu pareiškėjo skundą atmetė ir padarė išvadą, kad sprendimas, kuriuo pareiškėjas įpareigojamas išvykti iš Lietuvos Respublikos, yra teisėtas ir pagrįstas, kadangi Migracijos departamento sprendimu pareiškėjui buvo panaikintas leidimas laikinai gyventi Lietuvoje, nustačius, kad Kinijos pil. buvo įregistravęs fiktyvią santuoką.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat atmetė pareiškėjo apeliacinį skundą ir paliko Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimą nepakeistą.

2.1.4 Administracinės ir baudžiamosios teisės sankcijos numatytos nacionalinėje teisėje:

- a) asmenims, atvykusiems į nacionalinę teritoriją nelegaliai

¹ Lietuvos teismų informacinė sistema, Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo nutartis byloje A-756-569-10, 2010. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=587d0f58-b674-4be0-957e-85695edb2ab1>

² Lietuvos teismų informacinė sistema, Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo nutartis byloje A-756-1933-08, 2008. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b36b0538-f322-4235-a6e1-36d0a0f28c9c>

Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas (toliau LR ATPK) numato atsakomybę už neteisėtą valstybės sienos perėjimą dėl neatsargumo (205(2) straipsnis). Ši veika užtraukia baudą nuo dviejų šimtų penkiasdešimties iki penkių šimtų litų.

LR ATPK 206 straipsnis numato atsakomybę už užsieniečių atvykimo į Lietuvos Respubliką, gyvenimo joje, vykimo per ją tranzitu ir išvykimo iš jos tvarkos pažeidimą. Tokia veika užtraukia įspėjimą arba baudą nuo dviejų šimtų penkiasdešimties iki vieno tūkstančio litų.

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso (toliau – LR BK) 291 straipsnio 1 dalis numato baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą valstybės sienos perėjimą. Tas, kas neteisėtai perėjo Lietuvos Respublikos valstybės sieną, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Nuo baudžiamosios atsakomybės pagal 291 straipsnio 1 dalį atleidžiamas užsienietis, kuris neteisėtai atvyko į Lietuvos Respubliką turėdamas tikslą pasinaudoti prieglobsčio teise. Užsienietis, kuris padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką turėdamas tikslą iš Lietuvos Respublikos teritorijos neteisėtai pereiti į trečiąją valstybę, atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal šio straipsnio 1 dalį, jeigu jis nustatyta tvarka išsiunčiamas į valstybę, iš kurios teritorijos neteisėtai perėjo Lietuvos Respublikos valstybės sieną, arba į valstybę, kurios pilietis jis yra.

LR BK 300 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už dokumento suklastojimą ar suklastoto dokumento panaudojimą arba realizavimą. Tas, kas pagamino netikrą dokumentą, suklastojo tikrą dokumentą arba netikrą ar suklastotą dokumentą panaudojo ar realizavo, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. Tas, kas padarė šią veiką, jeigu dėl to buvo padaryta didelės žalos, baudžiamas laisvės atėmimu iki penkerių metų. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

b) asmenims, įtrauktiems į pagalbą nelegaliai imigracijai

Pagal anksčiau minėtą LR BK 300 straipsnį gali būti baudžiami ir asmenys, padėję gauti suklastotus dokumentus.

LR ATPK (206(2) straipsnis) numato atsakomybę už gyvenamojo ploto suteikimą užsieniečiams, neturintiems paso ar jį atitinkančio dokumento, kelionės dokumento, Lietuvos Respublikos vizos, leidimo laikinai apsigyventi ar leidimo nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje. Ši veika užtraukia baudą nuo vieno tūkstančio iki dviejų tūkstančių litų. Tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytus pažeidimus, užtraukia baudą nuo dviejų tūkstančių iki trijų tūkstančių litų.

LR BK 292 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą žmonių gabenimą per valstybės sieną. Tas, kas neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno nuolatinės gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikoje neturintį užsienietį arba neteisėtai valstybės sieną perėjusį tokį užsienietį gabeno ar slėpė Lietuvos Respublikos teritorijoje, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

Tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytas veikas dėl savanaudiškų paskatų, arba jeigu tai sukėlė pavojų asmens gyvybei, baudžiamas laisvės atėmimu iki aštuonerių metų.

Tas, kas organizavo šio straipsnio 1 dalyje numatytas veikas, baudžiamas laisvės atėmimu nuo ketverių iki dešimties metų.

Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

c) asmenims, įdarbinantiems nelegalius migrantus

LR ATPK (206(3) straipsnis) numato atsakomybę už priėmimą į darbą arba sąlygų verstis kita veikla, iš kurios būtų gaunamos pragyvenimo lėšos, sudarymas užsieniečiams, neturintiems leidimo dirbti, leidimo laikinai apsigyventi ar leidimo nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje. Tokia veika užtraukia baudą nuo dviejų tūkstančių iki trijų tūkstančių litų. Užsieniečiams už nelegalų darbą baudos nėra taikomos, tačiau gali būti naikinamas leidimas gyventi, jei jis buvo išduotas darbo pagrindu.

2.1.5 Per pastaruosius metus įvykę pokyčiai Lietuvos politikoje ir teisės aktuose

2007 m. gruodžio 21 d. sausumos vidaus sienos kontrolės, o nuo 2008 metų kovo 30 d. ir oro sienos kontrolės vidaus skrydžiams oro uostuose panaikinimas lėmė VSAT padalinių struktūrinius ir veiklos pokyčius, ypač prie vidaus sienos. Buvo pergrupuoti VSAT žmogiškieji išteklių prie vidaus sienos: dalis pareigybių perkelta išorės sienos kontrolei stiprinti; užtikrinti nelegalios migracijos prevencijos ir kontrolės funkcijos vykdymą, stiprinti operatyvinę ir ikiteisminio tyrimo veiklą. Prie vidaus sienos priskirtoms funkcijoms užtikrinti palikta mažiau kaip 30 proc. buvusio personalo (išskyrus perskirstytas pareigybes operatyvinės veiklos ir nelegalios migracijos funkcijoms atlikti).

Atsižvelgiant į VSAT struktūrinių padalinių, esančių prie vidaus sienos, veiklos pokyčius prisijungus prie Šengeno erdvės ir siekiant įgyvendinti Kontrolės prie Lietuvos Respublikos vidaus Europos Sąjungos sienų panaikinimo ir kompetentingų institucijų veiklos pasienio regionuose stiprinimo koncepciją, patvirtintą Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. 1V-272, VSAT vado 2008 m. rugsėjo 5 d. įsakymu Nr. 4-783 buvo patvirtinti Tarnybos organizavimo prie Lietuvos Respublikos vidaus Europos Sąjungos sienų nuostatai, kurie reglamentuoja minėtų padalinių vykdomos veiklos ypatumus.

Siekiant įgyvendinti Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo ir Šengeno sienų kodekso nuostatas dėl kontrolės prie vidaus sienos panaikinimo, laisvo asmenų judėjimo užtikrinimo, laikino kontrolės prie vidaus sienos atnaujinimo ir migracijos kontrolės sustiprinimo šalies viduje nuostatas bei užtikrinti nelegalios migracijos prevencijos ir kontrolės (kovos su nelegalia migracija) šalies viduje funkcijos vykdymą, nuo 2008 metų VSAT centrinėje įstaigoje ir kituose struktūriniuose padaliniuose įsteigti atitinkami padaliniai, atsakingi už nelegalios migracijos prevenciją ir kontrolę. Šie struktūriniai padaliniai, naudodami rizikos vertinimą ir situacijos analizę, bendradarbiaudami su teritoriniais policijos komisariatais, kitomis teisėsaugos institucijomis, teritorinėmis darbo inspekcijomis, prisideda prie kovos su nelegalia migracija stiprinimo, viešojo saugumo bei viešosios tvarkos palaikymo.

Šiuos pokyčius lėmė Lietuvos prisijungimas prie Šengeno erdvės bei ES ir nacionaliniai imigracijos politikos tikslai, siekiant užtikrinti veiksmingą imigracijos srautų valdymą, neteisėtos migracijos kontrolės sustiprinimą šalies viduje bei neteisėtos migracijos kontrolę per išorės ir vidaus sienas.

Įgyvendinant ar perkeliant Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas, taip pat tikslinant atitinkamas nuostatas, siekiant užtikrinti direktyvų nuostatų perkėlimą bei siekiant išspręsti kai kuriuos kitus su užsieniečių teisine padėtimi susijusius klausimus ir užsieniečių teisinės padėties Lietuvos Respublikoje teisinio reglamentavimą, pastataisiais metais Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (Žin., 2004, Nr. 73-2539; 2006, Nr.137-5199; 2008, Nr.22-803; 2009 Nr.93-3984) nuolat buvo keičiamas, tuo pačiu ir susiję poįstatyminiai teisės aktai.

Štai ir šiuo metu parengtas minėto įstatymo projektas, kuriuo siekiama perkelti Gražinimo direktyvos nuostatas bei išspręsti kitus su užsieniečių teisine padėtimi susijusius klausimus.

Pokyčiai nacionalinėje politikoje ir teisės aktuose, neteisėtos migracijos srityje, aprašyti 2 sk.

Išorės sienų fondo ir Europos gražinimo fondo finansuojamų projektų pagalba: pažeidžiamiausiuose išorės sienos ruožuose sausumoje ir pasienio vandenyse įdiegtos ir diegiamos modernios sienos stebėjimo sistemos; įdiegta išorės sienos stebėjimui keliamus reikalavimus atitinkanti techninių stebėjimo priemonių sistema Lietuvos Respublikos teritorinei jūrai, Kuršių marių bei pasienio vidaus vandenims stebėti; modernizuojamos informacinės sistemos/registrai; įsigyta įvairios įrangos bei techninių priemonių, kurios labai padeda užtikrinti išorės sienų kontrolę; užtikrinamas efektyvus neteisėtų migrantų gražinimas bei kt. (papildomai 5 sk.).

Vykdomas, vystomas bei plečiamas tarptautinis bendradarbiavimas su trečiosiomis valstybėmis bei valstybėmis narėmis, bendradarbiavimas su ES agentūromis ir kitomis institucijomis, tarptautinėmis organizacijomis (informacija 4 sk.).

Stiprinamas institucijų, atsakingų už migracijos procesų kontrolę bendradarbiavimas (informacija 2 sk.)

2010 m. gruodžio 10 d. baigtas Nacionalinės Vizų informacinės sistemos vystymo projektas, siekiant prisijungti prie Centrinės Vizų informacinės sistemos. Nuo 2011 m. spalio mėn. visos valstybės galės matyti, ar asmeniui buvo išduota viza, kuri valstybė ją išdavė ir pan.

Sėkmingai atliktas Nacionalinės antros kartos Šengeno informacinės sistemos (N.SISII) ir nacionalinių sistemų bei registrų modernizavimas pagal naujausius C.SISII reikalavimus (ICD 2.5.3 versija), kas turėtų užtikrinti sklandesnę sistemos darbą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimu Lietuvos Respublikos Seimui patektu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu siūloma nustatyti teisinį pagrindą rinkti biometrinius duomenis iš asmenų, pateikiančių prašymus nacionalinei ar Šengeno vizai gauti.

Kiti pokyčiai aprašyti kituose studijos skyriuose.

Teisės aktai kurie nėra tiesiogiai susiję su neteisėta migracija, bet vis dėlto gali turėti jai netiesioginę įtaką

Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymo (Žin., 2000, Nr.64-1914; 2000, Nr.68 (atitaisymas) su vėlesniais pakeitimais) nuostatos iš esmės yra skatinančios verslą Lietuvos Respublikoje bei sudarančios palankesnes sąlygas sąžiningiems verslininkams, tačiau pastebima, kad tomis pačiomis įstatymos nuostatomis (pvz. Uždarosios akcinės bendrovės įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis kaip 10 tūkst. litų) dažnai pasinaudodavo trečiųjų šalių piliečiai siekdami įsisteinti Lietuvos Respublikoje bei padėdami įsisteinti kitiems trečiųjų šalių piliečiams.

Dėl to Užsieniečių teisinės padėties įstatyme buvo padaryta pakeitimų sugriežtinant sąlygas įkurti įmonę – įstatino kapitalo vertė padidinta iki 50 tūkstančių litų. Dabar įstatymas numato, kad leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas užsieniečiui, kuris ketina užsiimti teisėta veikla Lietuvos Respublikoje, kai jis: įregistruoja įmonę, įstaigą ar organizaciją Lietuvos Respublikoje kaip savininkas arba bendraturtis, kurio turimo įmonės įstatinio kapitalo dalies nominalioji vertė turi sudaryti ne mažiau kaip 50 tūkstančių litų, ir jo buvimas Lietuvos Respublikoje yra būtinas siekiant įmonės, įstaigos, organizacijos tikslų ir vykdant veiklą; yra įmonės, įstaigos ar organizacijos, įregistruotos Lietuvos Respublikoje, vadovas ar įgaliotas atstovas, jeigu pagrindinis jo atvykimo tikslas yra darbas įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje. Taip pat leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas užsieniečiui, kuris ketina dirbti Lietuvos Respublikoje ir turi leidimą dirbti.

Vis dėlto būtina ir toliau imtis priemonių, siekiant, kad užsieniečiai nepiktnaudžiautų šia įstatymo nuostata. Todėl, siekiant išvengti trečiųjų šalių piliečių įsisteinimo Lietuvos Respublikoje steigiant fiktyvias įmones, reikalingos įstatiminės nuostatos numančios papildomus reikalavimus (saugiklius) užsieniečiams, ketinantiems įregistruoti įmonę, įstaigą ar organizaciją Lietuvos Respublikoje.

Pastaraisiais metais pastebima fiktyvių įmonių steigimo tendencija bei įsteigus įmones fiktyvus kitų trečiųjų šalių piliečių įdarbinimas, siekiant gauti vizą ar įsisteinti Lietuvos Respublikoje.

MD bei Policijos migracijos tarnybos, bendradarbiaudamos su Valstybine mokesčių inspekcija, yra nustačiusios fiktyvių įmonių atvejus, kai nebuvo vykdoma jokia ūkinė, komercinė veikla. Nustačius fiktyvių įmonių atvejus buvo naikinami leidimai gyventi Lietuvoje ir trečiųjų šalių piliečiai įpareigojami išvykti.

2.2 Lietuvos institucinė sistema

Valdžios institucija, formuojanti politiką:

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija yra pagrindinė institucija **formuojanti** valstybės politiką viešojo saugumo (tame tarpe ir migracijos (išskyrus ekonominę migraciją) srityse bei organizuojanti, koordinuojanti ir kontroliuojanti jos įgyvendinimą. Taip pat ministerija atlieka atsakingosios institucijos funkcijas įgyvendinant Šengeno priemonę ir Specialiąją Kaliningrado tranzito programą; atlieka atsakingosios institucijos funkcijas įgyvendinant Išorės sienų fondo 2007 - 2013 m. ir Europos gražinimo fondo 2008 - 2013 m. pagal Solidarumo ir migracijos srautų valdymo bendrąją programą daugiametes ir metines programas; užtikrina valstybės politikos

įgyvendinimą vizų srityje; prižiūri, kaip įgyvendinama valstybės politika asmens dokumentų išrašymo srityje.

Institucijos, įgyvendinančios politiką:

MD pagal kompetenciją dalyvauja įgyvendinant valstybės politiką šiose srityse: vizų ir imigracijos; prieglobsčio; asmens tapatybę ir pilietybę patvirtinančių dokumentų, kelionės dokumentų, leidimų gyventi LR ir kitų dokumentų išdavimo ir apskaitos, bei laisvo asmenų judėjimo srityse.

VSAT yra valstybės institucija, kurios paskirtis – įgyvendinti valstybės sienos apsaugą ir jos kirtimo kontrolę, dalyvaujanti įgyvendinant valstybinę migracijos procesų kontrolę. VSAT struktūrinis padalinys yra Užsieniečių registracijos centras, skirtas apgyvendinti sulaikytiems neteisėtai esantiems ar neteisėtai atvykusiems į Lietuvos Respubliką užsieniečiams, taip pat prieglobsčio prašytojams jų prašymų dėl prieglobsčio nagrinėjimo metu.

Policijos vaidmuo ir uždaviniai įgyvendinant migracijos procesų kontrolę - valdyti migracijos procesus, sprendžiant užsieniečių teisinės padėties, nelegalios migracijos prevencijos ir kitus su migracijos politikos vykdymu susijusius klausimus.

Institucijų vaidmuo skirtinguose etapuose:

a) Prieš atvykstant

Užsienio reikalų ministerija dalyvauja formuojant ir įgyvendinant Lietuvos Respublikos vizu politiką, išduoda vizas, sudaro tarptautines sutartis, taip pat organizuoja konsulinių funkcijų vykdymą Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse istaigose, kurios išduoda vizas ir vykdo kitas konsulines funkcijas.

MD nagrinėja dokumentus Šengeno ir nacionalinei vizai gauti/panaikinti, priima sprendimus šiais klausimais ir išduoda/panaikina Šengeno ir nacionalines vizas.

VSAT vykdo konsultacijas prieš išduodant vizas, keičiasi informacija apie nelegalios migracijos riziką su ryšio karininkais trečioje šalyse, pagal kompetenciją priima sprendimus dėl užsieniečio vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją.

Policijos migracijos tarnybos priima ir nagrinėja fizinių asmenų prašymus patvirtinti kvietimą užsieniečiui laikinai atvykti į Lietuvos Respubliką ir juridinių asmenų kvietimus užsieniečiui laikinai atvykti į Lietuvos Respubliką, priima sprendimus šiais klausimais.

b) Atvykstant

VSAT yra valstybės institucija, kurios paskirtis – įgyvendinti valstybės sienos apsaugą ir jos kirtimo kontrolę. Teisės aktų nustatyta tvarka išduoda užsieniečiams vizas, priima sprendimus dėl vizų panaikinimo.

c) Buvimo etape

MD:

- organizuoja šių dokumentų išdavimą apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų migracijos skyriuose, policijos komisariatų migracijos poskyriuose, grupėse (toliau – migracijos tarnybos):

- leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje (toliau – leidimas laikinai gyventi),
 - Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimų gyventi Europos Bendrijoje (toliau – leidimas nuolat gyventi),
 - Europos Sąjungos valstybės narės piliečio šeimos nario leidimų gyventi Lietuvos Respublikoje (toliau – Europos Sąjungos leidimas gyventi),
 - asmens be pilietybės kelionės dokumentų,
 - pabėgėlio kelionės dokumentų,
 - užsieniečių pasų užsieniečiams,
 - pažymų, patvirtinančių Europos Sąjungos valstybės narės piliečių teisę gyventi arba nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje;
- nagrinėja užsieniečių prašymus išduoti leidimą laikinai gyventi, leidimą nuolat gyventi, Europos Sąjungos leidimą gyventi, pakeisti leidimus laikinai gyventi, pratęsti Europos Sąjungos leidimus gyventi, Europos Sąjungos valstybės narės piliečių prašymus patvirtinti teisę gyventi arba nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, išduoti pažymą, patvirtinančią šią teisę ir priima sprendimus šiais klausimais;
 - nagrinėja dokumentus dėl leidimų laikinai gyventi, leidimų nuolat gyventi, Europos Sąjungos leidimų gyventi panaikinimo, priima sprendimus šiais klausimais;
 - konsultuoja kitas Šengeno valstybes dėl leidimo laikinai arba nuolat gyventi išdavimo užsieniečiui, kai įspėjimą dėl jo neįsileidimo yra pateikusi Lietuvos Respublika;
 - teisės aktų nustatytais atvejais vertina ir nustato, ar yra pagrindas manyti, kad santuoka tarp užsieniečio ir Lietuvos Respublikoje gyvenančio užsieniečio sutuoktinio, kuris yra Lietuvos Respublikos pilietis arba užsienietis, yra fiktyvi;
 - pagal kompetenciją sprendžia prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo klausimus, priima sprendimus prieglobsčio klausimais ir organizuoja šių sprendimų vykdymą, išduoda ir keičia užsieniečio registracijos pažymėjimus;
 - nagrinėja dokumentus buvimo Lietuvos Respublikoje turint Šengeno vizą laikui pratęsti, priima sprendimus šiais klausimais ir pratęsia užsieniečių buvimo Lietuvos Respublikoje turint Šengeno vizą laiką; konsultuojasi su kitomis Šengeno valstybėmis;
 - nagrinėja dokumentus dėl laikinojo kelionės dokumento išdavimo užsieniečiams, priima sprendimus šiais klausimais ir išduoda laikinąjį kelionės dokumentą;
 - nagrinėja dokumentus dėl uždraudimo užsieniečiui atvykti į Lietuvos Respubliką ir priima sprendimus uždrausti (neuždrausti) užsieniečiui atvykti į Lietuvos Respubliką;
 - sudaro ir tvarko užsieniečių, kuriems draudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką, nacionalinį sąrašą, nagrinėja užsieniečio prašymus ir valstybės institucijų arba įstaigų siūlymus išbraukti duomenis apie užsienietį iš užsieniečių, kuriems draudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką, nacionalinio sąrašo, priima sprendimus šiais klausimais;
 - teikia užsieniečių, kuriems draudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką, nacionalinio sąrašo duomenis centrinei Šengeno informacinei sistemai; rengia ir skelbia Lietuvos perspėjimus pagal Šengeno konvenciją Šengeno informacinėje sistemoje;
 - nagrinėja užsieniečių prašymus išduoti (pakeisti) užsieniečio pasą ar pratęsti jo galiojimo laiką ir priima sprendimus šiais klausimais;
 - tvarko Užsieniečių registro duomenis;
 - analizuoja nelegalios migracijos priežastis bei kartu su VSAT ir Policijos departamentu prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – PD) vykdo nelegalios migracijos prevenciją ir kt.

VSAT :

- kontroliuoja užsieniečių buvimą ir gyvenimą visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje;
- nustato ir įstatymų nustatytam terminui sulaiko visoje valstybės teritorijoje užsieniečius, neteisėtai kirtusius valstybės sieną, neteisėtai esančius užsieniečius, nustato jų asmens tapatybę;
- užsieniečiams, pažeidusiems atvykimo, buvimo ir vykimo per Lietuvos Respublikos teritoriją tranzitu bei išvykimo tvarką, taiko administracines poveikio priemones;
- užtikrina sulaikytų neteisėtai esančių užsieniečių apsaugą Užsieniečių registracijos centre, kol dėl jų bus priimtas atitinkamas įgaliotų institucijų sprendimas;
- vykdo nelegalios migracijos prevencines priemones;
- priima sprendimus dėl užsieniečių įpareigojimo išvykti iš Lietuvos Respublikos kontroliuoja sprendimų vykdymą;

Policijos migracijos tarnybos:

- priima ir nagrinėja prašymus pratęsti buvimo laiką Lietuvos Respublikoje turint vizą, priima sprendimus šiais klausimais ir pratęsia užsieniečio buvimo laiką Lietuvos Respublikoje turint vizą (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų viešosios policijos migracijos skyriai);
- priima užsieniečių prašymus išduoti (pakeisti, pratęsti) jiems leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje (toliau – leidimas laikinai gyventi), taip pat prašymus išduoti Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimą gyventi Europos Bendrijoje (toliau – leidimas nuolat gyventi) ar Europos Sąjungos valstybės narės piliečio šeimos nario leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje (toliau – ES leidimas gyventi), suformuoja užsieniečių bylas ir nustatyta tvarka išsiunčia jas Migracijos departamentui sprendimui priimti;
- priima užsieniečių prašymus pakeisti leidimą nuolat gyventi, juos nagrinėja ir priima sprendimus šiais klausimais;
- priima užsieniečių prašymus įforminti leidimą laikinai gyventi, leidimą nuolat gyventi, ES leidimą gyventi;
- kontroliuoja leidimų laikinai gyventi, leidimų nuolat gyventi ir ES leidimų gyventi, taip pat sprendimų išduoti (pakeisti) leidimą laikinai gyventi ar leidimą nuolat gyventi ir sprendimų išduoti (pratęsti) ES leidimo gyventi galiojimo laiką, pasibaigus leidimo laikinai gyventi, taip pat sprendimo dėl šio leidimo galiojimo laikui, siunčia užsieniečio asmens bylą MD;
- vykdo užsieniečių teisėto buvimo Lietuvos Respublikoje kontrolę;
- užsieniečiams, pažeidusiems atvykimo, buvimo ir vykimo per Lietuvos Respublikos teritoriją tranzitu bei išvykimo tvarką, taiko administracines poveikio priemones;
- aiškinasi užsieniečių neteisėto apgyvendinimo ir neteisėto įdarbinimo Lietuvoje atvejus; - įgyvendina nelegalios migracijos prevencines priemones;
- priima sprendimus dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti iš Lietuvos Respublikos kontroliuoja sprendimų vykdymą.

c) Išsiuntimo etape

MD:

- nagrinėja teritorinių policijos įstaigų ir VSAT struktūrinių padalinių pateiktus dokumentus dėl užsieniečių išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos ir grąžinimo į užsienio valstybę, priima sprendimus šiais klausimais;
- nagrinėja dokumentus ir priima sprendimą dėl kitos valstybės sprendimo išsiųsti užsieniečių vykdymo galimumo;

VSAT:

- teisės aktų nustatyta tvarka pagal kompetenciją priima sprendimus dėl užsieniečio gražinimo;
- organizuoja grįžimo dokumentų gavimą;
- vykdo MD sprendimus dėl užsieniečių išsiuntimo ar gražinimo.

Policija vykdo MD sprendimus dėl užsieniečio išsiuntimo ar gražinimo.

Valstybinė darbo inspekcija – istaiga, veikianti prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kuri vykdo nelegalaus darbo reiškinių kontrolę ir koordinuoja nelegalaus darbo kontrolę vykdančių institucijų veiklą.

Lietuvos darbo birža - istaiga prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kuri vykdo šalies darbo rinkos stebėseną, pagal kompetenciją užtikrina darbuotojų migrantų socialinę apsaugą ir Europos Sąjungos teisės aktų, kurie susiję su darbo migracija ir socialine apsauga, taikymą; atsižvelgdama į vidaus darbo rinkos poreikius, išduoda, naikina užsieniečiams leidimus dirbti Lietuvoje.

Kiti suinteresuoti subjektai (neinstituciniai subjektai), veikiantys neteisėtos migracijos srityje

Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras vykdo savanoriško grįžimo pagalbos bei reintegracijos programas, taip pat teikia migrantams informaciją apie jų atsakomybę ir teises, rengia įvairias studijas bei ataskaitas (tame tarpe ir neteisėtos migracijos klausimais).

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija vykdo užsieniečių gražinimo ir išsiuntimo procedūros stebėseną pagal 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių gražinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse.

Bendradarbiavimas tarp valdžios institucijų ir ir kitų suinteresuotų subjektų

Tarp valdžios institucijų:

Pažymėtini institucijų, atsakingų už migracijos procesų kontrolę, sudaryti bendradarbiavimo susitarimai ir sutartys. Susitarimuose apibrėžiamos institucijų funkcijos užsieniečių kontrolės srityje bei bendradarbiavimo formos. Minėtų sutarčių ir susitarimų pagrindu yra nuolat keičiamasi aktuali informacija, rengiamos bendros nelegalios migracijos prevencijos ir kontrolės priemonės.

1. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2006 m. lapkričio 16 d. bendradarbiavimo susitarimas Nr. 5-IN-118/(15-01)7K-348/8-15;
2. Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos, Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2008 m. sausio 21 d. sutartis Nr. 27P-4/5-IN-6/(15/7-7)6K-31/8-13 „Dėl bendradarbiavimo užsieniečių nelegalaus buvimo bei nelegalaus darbo srityse“, pagal kuri institucijos visais lygiais bendradarbiauja vykdant užsieniečių nelegalaus ar neteisėto darbo bei neteisėto buvimo ar gyvenimo Lietuvos Respublikoje kontrolę ir prevenciją, keičiasi informacija, vykdo bendras priemones;

3. Lietuvos darbo biržos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2008 m. gruodžio 4 d. sutartis Nr. US08-252 / (21)-16-217 „Dėl asmens duomenų teikimo“, pagal kuri teikiami duomenys apie darbo biržoje užregistruotus darbo ieškančius asmenis ir užsieniečius, kuriems išduotas leidimas dirbti Lietuvos Respublikoje;
4. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2010 m. sausio 15 d. bendradarbiavimo susitarimas Nr. 5-IN-3/8-2 „Dėl veiklos užsieniečių kontrolės srityje vykdymo“;
5. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2011 m. vasario 3 d. bendradarbiavimo susitarimas Nr. 19-11-KOD/8-7, kuriuo numatytas bendradarbiavimas keičiantis informacija susijusia su vizų išdavimu užsieniečiams, informacija apie nelegalios migracijos riziką (su tuo susijusią informaciją apie užsieniečius, jų grupes ar kategorijas).

Kriminalinės informacijos analizės centras – nuolatos veikianti keturiu institucijų (Valstybės sienos apsaugos tarnybos, Policijos ir Muitinės departamento ir 2010 metais prie centro veiklos prisijungusios Finansinių nusikaltimų tarnybos) darbo grupė, koordinuojama Lietuvos kriminalinės policijos biuro, skirta kompleksiskai stebėti nusikalstamumo situacijos pokyčius Lietuvoje, tame tarpe ir nelegalios migracijos, duomenų analizės pagrindu teikti rekomendacijas šalies teisesaugos institucijoms dėl prioritetinių operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo veiklos kryptių.

Tarp valdžios institucijų ir kitų suinteresuotų subjektų:

Vadovaujantis 2009 m. vasario 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 126 „Dėl 2008 m. gegužės 14 d. Tarybos sprendimo 2008/381/EB Dėl Europos migracijos tinklo sukūrimo įgyvendinimo“, kuriuo Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras (toliau – TMO Vilniaus biuras) paskirtas įstaiga, atliekančia nacionalinio informacijos centro funkcijas, VSAT, MD bei policija aktyviai dalyvauja Europos migracijos tinklo (toliau – EMT) veikloje ir bendradarbiaudama su TMO Vilniaus biuru nacionaliniam informacijos centrui nuolat teikia informaciją, kurios reikia Europos migracijos tinklo užduotims vykdyti, kurio pagrindinis tikslas – tenkinti Bendrijos institucijų, valstybių narių valdžios institucijų bei plačiosios visuomenės informacijos apie migraciją ir prieglobstį poreikius teikiant naujausią, objektyvią bei palyginamą informaciją.

Ypač pažymėtinas efektyvus VSAT ir TMO Vilniaus biuro bendradarbiavimas sprendžiant, neteisėtai Lietuvos Respublikoje esančių užsieniečių, savanoriško grįžimo klausimus.

3. PRAKTINĖS PRIEMONĖS MAŽINANT NETEISĖTOS MIGRACIJOS APIMTIS

3.1. Prieš atvykstant: praktinės priemonės mažinant neteisėtos migracijos apimtį iki migrantams atvykstant į Lietuvą

Ryšio karininkų tinklas trečiojoje šalyje yra gana efektyvi neteisėtos migracijos prevencinė priemonė. Lietuva savo ryšio karininkų neturi. Šiuo metu ryšio karininko biurai veikia Rusijos Federacijoje, Baltarusijos Respublikoje ir Gruzijos Respublikoje, kur Latvijos Respublikos ryšių karininkai atstovauja visas tris Baltijos valstybes. Atsižvelgiant į nelegalios migracijos srautus, būtent aukščiau paminėtų trečiųjų valstybių piliečiai sudaro didžiąją dalį nelegalių migrantų. Nuolatinis keitimasis informacija su ryšio karininkais trečiojoje šalyje apie nelegalios migracijos riziką, tendencijas, būdus, klastotų dokumentų naudojimą, labai prisideda prie nelegalios migracijos prevencijos ir užkardymo. Pažymėtina ryšio karininkų pagalba/ tarpininkavimas gaunant grįžimo dokumentus trečiųjų šalių diplomatinėse atstovybėse ar konsulinėse įstaigose, siekiant išsiųsti neteisėtai atvykusius ar esančius trečiųjų šalių piliečius. Lietuvos pareigūnai taip pat bendradarbiauja su kitų ES šalių narių ryšio karininkais.

Efektyviausia praktinė priemonė, taikoma prieš užsieniečiams atvykstant į Lietuvos Respubliką yra konsultavimosi dėl vizų išdavimo mechanizmas. Lietuvos Respublikos diplomatinė atstovybė ir konsulinė įstaiga (toliau – vizų tarnyba) prieš priimdama objektyvų sprendimą dėl vizos išdavimo, konsultuojasi dėl vizos išdavimo su atsakingomis Lietuvos Respublikos institucijomis (su Migracijos departamentu, kuris savo ruožtu užklauso Valstybės sienos apsaugos tarnybą ir Valstybės saugumo departamentą), ar nėra atsisakymo išduoti vizą pagrindų, ir / ar tenkinamos atvykimo sąlygos. Taikant šį konsultavimosi mechanizmą neretai nustatoma tikrovės neatitinkanti trečiųjų šalių piliečių informacija, pateikiama prašant vizai gauti, t.y. nustatomi atsisakymo išduoti vizą pagrindai ir visa neišduodama. VSAT per dieną teikia apie 100 konsultacijų. Gavusios neigiamą atsakymą iš konsultuojančių institucijų, konsulinė įstaiga privalo į ją atsižvelgti.

Neteisėtos migracijos prevencijai taip pat svarbus operatyvinis darbas. Bendradarbiaujant su kitų valstybių pareigūnais siekiama nustatyti nelegalia veikla užsiimančias grupuotes.

Įgyvendinant 2001 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvą Nr. 2001/51/EB dėl Konvencijos, įgyvendinančios 1985 m. birželio 14 d. Šengeno susitarimą, 26 straipsnio nuostatų papildymo, buvo priimtas Lietuvos Respublikos Transporto veiklos pagrindų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas, kuriuo numatytos vežėjų pareigos vežant užsieniečius ir atsakomybė už užsieniečių vežimą, kur vežėjui numatyta sankcija nuo 11000 Lt iki 18000 Lt už kiekvieną be reikalingų dokumentų vežamą užsieniečių (informacija apie sankcijas vežėjams pateikiama 6.2. p). Pradėjus taikyti sankcijas vežėjams, nuo 2008 m. situacija kardinaliai pasikeitė ir ir be reikalingų dokumentų vežamų užsieniečių skaičius ženkliai sumažėjo, tuo pačiu ir sankcijų vežėjams skaičius.

Nuolat vykdomi įvairių grandžių pareigūnų mokymai: dokumentų tyrimo, pasienio kontrolės, rizikos analizės ir kitais klausimais.

Visos įvardintos ir kitos taikomos praktinės priemonės yra efektyvios ir padeda kovoti su nelegalia migracija.

3.2. Atvykimas: praktinės priemonės siekiant nustatyti ir išaiškinti neteisėtus migrantus prieš jiems kertant sieną

Pažeidžiamiausiuose išorės sienos ruožuose sausumoje ir pasienio vandenyse įdiegtos ir toliau diegiamos modernios sienos stebėjimo sistemos. Šios priemonės yra ypač efektingos. Patebima, kad išorės sienos ruožuose, kur įdiegiamos sienos stebėjimo sistemos, pažeidžiamumas ženkliai sumažėja.

Pasienio tikrinimams VSAT naudoja informacinę sistemą (VSATIS), kurioje yra duomenys apie užsieniečius, kuriems uždrausta įvažiuoti į Lietuvą, negaliojančius dokumentus bei kita informacija.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. balandžio 28 d. įsakymu Nr. 1V-143 patvirtinta pasienio tikrinimo tvarka, kurioje apibrėžiamas asmens tikrinimas pagal kontrolės lygį. VSAT vado 2006 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. 4-705 patvirtintoje dokumentų tikrinimo instrukcijoje nustatyti: nuodugnaus dokumentų tikrinimo veiksmai - dokumento tikrinimas naudojant dokumentų tikrinimo ir tyrimo įrangą (infraraudonųjų spindulių įrangą, mikroskopą, UV šviesos šaltinį ir kt.), turimų registrų naudojimas; asmenų apklausa, kilus įtarimui dėl dokumentų tikrumo ir priklausymo pateikėjui; veiksmai nustatant asmenį, pateikusį klastotą kelionės dokumentą. Visuose pasienio kontrolės punktuose įdiegta moderni dokumentų tikrinimo ir tyrimo įranga.

Naudojant informacines sistemas/registus, dokumentų tikrinimo ir tyrimo įrangą pasienio tikrinimai tapo ženkliai efektingesni – operatyviai gaunama informacija apie trečiosios šalies pilietį (pvz. nepageidaujami asmenys, kita informacija), ženkliai lengviau nustatomos dokumentų klastotės. Bendradarbiaujant su Frontex VSAT keičiasi informacija su Frontex Rizikos analizės skyriumi.

VSAT vado įsakymu tvirtinamas rizikos faktorių sąrašas, kuriame įvardijami rizikos faktoriai tiek prie išorės, tiek prie vidaus sienų bei naudojamas atliekant pasienio tikrinimus prie išorės sienų bei vykdant nelegalios migracijos prevenciją ir pasirinktinius patikrinimus prie vidaus sienų, šalies viduje. Rizikos faktorių sąrašas yra keičiamas nustatytu periodiškumu arba pagal poreikį atsiradus naujiems rizikos veiksniams.

Siekiant nustatyti ir išaiškinti neteisėtus migrantus vykstančius per vidaus sienas taikomi pasirinktiniai patikrinimai, atsižvelgiant į rizikos faktorius, Lietuvos bei kaimyninių valstybių narių institucijų informaciją. Tačiau dėl restruktūrizacijos nuo 2012 m. vasario mėn. VSAT rinktinėse nebelieka Nelegalios migracijos prevencijos padalinių, todėl neaišku, ar pasirinktiniai patikrinimai prie vidinių ES sienų išliks.

3.3. Buvimas: praktinės priemonės siekiant kontroliuoti neteisėtą migraciją Lietuvos teritorijoje

Vienas iš neseniai išryškėjusių neteisėtos migracijos būdų – fiktyvių santuokų su LR piliečiais sudarymas, siekiant gauti leidimą gyventi ES šalyje. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakymo Nr. 1V-329 "Dėl Leidimų laikinai gyventi Lietuvoje užsieniečiams išdavimo bei fiktyvios santuokos sudarymo, fiktyvios registruotos partnerystės ir fiktyvaus įvaikinimo

įvertinimo taisyklių patvirtinimo" pakeitimo" (nauja redakcija Žin., 2009, Nr. 62-2501) Migracijos departamento ar Policijos migracijos tarnybos valstybės tarnautojas vertina, ar sudaryta **santuoka arba registruota partnerystė nėra fiktyvi**: susituokus arba sudarius registruotos partnerystės sutartį negyvenama kartu; sutuoktiniai arba asmenys, sudarę registruotos partnerystės sutartį, netvarko bendro ūkio; iki santuokos arba iki registruotos partnerystės sutarties sudarymo asmenys niekada anksčiau nebuvo susitikę; sutuoktiniai arba asmenys, sudarę registruotos partnerystės sutartį, nekalba abiem suprantama kalba ir kt.

Nustatant ar santuoka arba registruotos partnerystės sutartis buvo sudaryta siekiant gauti leidimą laikinai gyventi ir ar sudaryta santuoka arba registruota partnerystė nėra fiktyvi, įgaliotas Migracijos departamento ar Policijos migracijos tarnybos valstybės tarnautojas atlieka patikrinimą: apklausia raštu sutuoktinius arba asmenis, sudariusius registruotos partnerystės sutartį; apklausia kaimynus; tėvus, draugus bei pažįstamus, atlieka periodinius patikrinimus deklaruotoje gyvenamojoje vietoje.

Šie tikrinimai atliekami, kai užsienietis kreipiasi dėl vizos ar leidimo laikinai gyventi išdavimo. Jei pareigūnams kyla įtarimų, patikrinimai taip pat gali būti atliekami jau išdavus leidimą gyventi. Vilniaus apskrities Vyriausiojo policijos komisariato Migracijos valdyba ypač aktyviai atlieka tokius patikrinimus. 2010 m. Vilniaus apskrityje, kurioje gyvena didžiausias skaičius užsieniečių, nustatyta 10 fiktyvių santuokų atvejų, ko pasakoje užsieniečiams buvo panaikinti leidimai gyventi. Policijos pareigūnai taip pat kreipiasi į prokuratūrą prašydami anuliuoti santuoką ir pripažinti ją negaliojančia nuo sudarymo datos taip siekdami užkirsti kelią užsieniečiams apgaulės būdu gauti leidimus gyventi kitose ES šalyse narėse.

Nacionaliniai teisės aktai numato priemones fiktyvių santuokų nustatymui ir saugiklius išduodant leidimus gyventi tokiais atvejais, tuo tikslu buvo padaryti atitinkami pakeitimai. Tačiau jokia atsakomybė (nei administracinė, nei baudžiamoji) užsieniečiams ar LR piliečiams už leidimo gyventi gavimą apgaulės būdu nėra taikoma. Rekomenduotina, nustačius fiktyvios santuokos atvejus ir panaikinus leidimus gyventi, trečiųjų šalių piliečius įtraukti į nepageidaujamų asmenų sąrašus. Taip pat galima būtų taikyti Sankcijų direktyvos nuostatas dėl padėjimo atvykti ir apsigyventi Lietuvos piliečiams sudarantiems fiktyvias santuokas. Taip pat reiktų stiprinti bendradarbiavimą su kitomis ES šalimis ir keistis informacija apie tokius neteisėtos migracijos atvejus.

Lietuvoje taip pat identifikuotas kitas neteisėtos migracijos būdas. Naudodamiesi investicijas skatinančia įstatymo nuostata, jog įsteigę įmonę asmenys gali paprasčiau gauti leidimą gyventi, užsieniečiai įsteigdavo įmones Lietuvoje siekdami įteisinti savo buvimą. Anksčiau užsieniečiai turėjo galimybę įsteigti įmonę įnešę 10.000 litų, kuriuos galėjo įmokėti neribotas skaičius bendrasavininkų. Tačiau nustačius, kad dalis užsieniečių įsteigę įmonę iš tiesų nevykdavo veiklos, ši nuostata pakeista. Numatyta, kad kai įmonę steigia daugiau nei vienas užsienietis, jo įstatinio kapitalo nominalioji vertė turi būti bent 50 tūkst. litų. 2009 m. gale priėmus pakeitimus, daugiau nei 2 kartus sumažėjo sprendimų išduoti / pakeisti leidimus gyventi, norintiems užsiimti teisėta veikla ir įsteigti įmonę (nuo 826 sprendimų 2009 m. iki 383 sprendimų 2010 m.). Nors steigiančiųjų įmones skaičius sumažėjo, nėra žinoma, ar tą lėmė priimti pakeitimai, ar ekonominės sąlygos ar kiti faktoriai.

Nustatant, kad **įmonė, įstaiga ar organizacija, kurios savininkas ar bendraturtis yra užsienietis, nevykdo deklaruotos veiklos** ir (ar) užsieniečio buvimas Lietuvos Respublikoje nėra būtinas siekiant įmonės, įstaigos, organizacijos tikslų bei vykdant veiklą, MD bei Policijos Migracijos tarnybos bendradarbiauja su Valstybine mokesčių inspekcija, kuri atlieka konsultuoja apie įmonės vykdomą veiklą. Nustačius, kad veikla nėra vykdoma, naikinami leidimai gyventi Lietuvoje. Tačiau šiuo metu institucijos nesutaria dėl to, kaip įvertinti, ar yra įsteigta įmonė yra funkcionali.

Todėl būtina nustatyti aiškius protingus kriterijus, kuriais vadovaujantis būtų nustatoma, ar įsteigta įmonė vykdo ūkinę veiklą. Valstybinių institucijų specialistai siūlo netaikyti Lietuvoje reikalavimus užsieniečiams, pradedantiems verslą, sukurti tam tikrą darbo vietų skaičių, nes tai gali atbaidyti investuotojus ir paskatinti juos rinktis kitas šalis savo veiklai.

Tuo tarpu neteisėtas užsieniečių darbas nėra aktuali problema Lietuvoje. Krizės metu gerokai (apie 4 kartus) sumažėjo dirbti atvykstančių užsieniečių skaičius, todėl ir neteisėto darbo atvejai nustatomi tik keli. Valdžios institucijos veikiančios neteisėtos migracijos srityje atlieka tikrinimus viešose vietose bei vykdydamos tarpžinybinį bendradarbiavimą (bendradarbiavimo susitarimai) organizuoja bendras priemones kovojant su neteisėta migracija ir neteisėtu darbu (pvz. VSAT padaliniai atsakingi už nelegalios migracijos prevenciją ir kontrolę 2010 m. atliko per 100 įvairių priemonių/patikrinimų su kitomis institucijomis (policija, Valsybine darbo inspekcija ir kt.)). Patikrinimų metu nustatomas nedidelis neteisėtai esančių ar neteisėtai dirbančių trečiųjų piliečių piliečių skaičius (2010 m. – 2 atvejai, nelegalaus lietuvių įdarbinimo atvejų nustatoma žymiai daugiau). Dažniausi pažeidimai: užsienietis neturi leidimo dirbti įmonėje, kurioje dirba (leidimas išduotas kitai pozicijai ir /ar darbui kitoje įmonėje) arba dirba be leidimo dirbti (tačiau turi leidimą gyventi). Anot Valstybinės darbo inspekcijos, Lietuvoje yra pasitaikę tik keli didesni neteisėto užsieniečių įdarbinimo atvejai (pvz., kuomet užsieniečius atsivežusi įmonė juos „pernuomavo“ kita veikla užsiimančiai firmai). Nustačius neteisėto buvimo atvejus, trečiųjų šalių piliečiams buvo taikomos administracinės sankcijos ir įpareigojimas išvykti, o neteisėto darbo atvejais – administracinės sankcijos darbdaviams.

Atgrasomosios ir proporcingos sankcijos darbdaviams yra numatytos Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekso 41³ straipsnyje „Nelegalus darbas“ bei Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 147¹ straipsnyje „Išnaudojimas priverstiniam darbui“.

3.4. Būdai sumažinti neteisėtų migrantų skaičių

Atsižvelgiant į nedidelį priverstinai gražinamų/išsiunčiamų migrantų skaičių (statistiniai duomenys pridedamoje lentelėje) Lietuvoje nėra migrantų gražinimo planų, o savanoriško grįžimo programas vykdo TMO Vilniaus biuras.

3.4.1 Teisinio statuso įgijimas Lietuvoje

Įstatymas Dėl užsieniečių teisinės padėties numato įteisinimą Lietuvos Respublikoje.

Minėto įstatymo 40 str. numato, kad Leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas ar keičiamas užsieniečiui, jeigu: **jo negalima išsiųsti iš Lietuvos Respublikos** šio Įstatymo nustatyta tvarka arba jam šio Įstatymo nustatyta tvarka atidėtas išsiuntimas iš Lietuvos Respublikos; dėl pavojingos organizmo būklės jis negali išvykti ir jam reikalinga neatidėliotina būtinoji medicinos pagalba (tokių būklių sąrašą nustato sveikatos apsaugos ministras).

Minėto įstatymo 53 str. numato, kad leidimas nuolat gyventi gali būti išduodamas užsieniečiui, jeigu: jis yra vaikas iki 18 metų, gimęs ne Lietuvos Respublikoje, ir jo tėvai arba vienas iš jų yra Lietuvos Respublikos piliečiai, kurių gyvenamoji vieta deklaruota Lietuvos Respublikoje, arba turi leidimą nuolat gyventi;

Lietuvoje buvo vykdytos mažos apimties įteisinimo programos 1996, 1999 ir 2004 metais. 1996 m. galimybe gauti leidimą nuolat gyventi pasinaudojo 51 užsienietis. 1999 m. teritorinių policijos įstaigų viešosios policijos migracijos skyriuose, poskyriuose ir grupėse, vadovaudamiesi šiuo

įstatymu, užsiregistravo 385 neteisėtai Lietuvos Respublikoje gyvenantys asmenys. 2004 m. užsiregistravo 103 neteisėtai Lietuvoje gyvenantys asmenys, iš kurių 83 buvo leista gyventi Lietuvoje. Galimybės įteisinti statusą yra numatytos ir šiuo metu Seimui pateiktame Užsieniečių teisinės padėties įstatymo pakeitimo projekte.

Neteisėtiems migrantams gali būti suteikta būtinoji medicinos pagalba. Socialinio darbuotojo ir psichologo paslaugos neteisėtiems migrantams yra teikiamos Užsieniečių registracijos centre. Nevyriausybinių organizacijų nėra aktyvios teikiant pagalbą neteisėtiems užsieniečiams.

3.4.2 Pasekmės asmenims, kurių statusas negali būti įteisintas.

Įšsiuntimo planai, laukimo iki išsiuntimo trukmė, išsiuntimo ir sulaikymo iki išsiuntimo praktika

Asmenys, kurie negali būti įteisinti yra įpareigojami išvykti arba išsiunčiami iš Lietuvos Respublikos, tačiau kaip jau buvo minėta Įstatymas Dėl užsieniečių teisinės padėties numato išimtį – užsienietis gali būti įteisintas (jam išduotas leidimas laikinai gyventi), jei jo negalima išsiųsti iš Lietuvos Respublikos šio Įstatymo nustatyta tvarka arba jam šio Įstatymo nustatyta tvarka atidėtas išsiuntimas iš Lietuvos Respublikos t.y. kai sprendimo dėl užsieniečio išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos vykdymas sustabdomas šias atvejais: sprendimas dėl užsieniečio išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos apskundžiamas teismui, išskyrus atvejus, kai užsienietis turi būti išsiųstas dėl jo keliamos grėsmės valstybės saugumui ar viešajai tvarkai; užsienietį atsisako priimti užsienio valstybė, į kurią jis gali būti išsiųstas; užsieniečiui reikia suteikti būtinąją medicinos pagalbą, kurios suteikimo reikalingumą patvirtina sveikatos priežiūros įstaigos gydytojų konsultacinė komisija; jo negalima išsiųsti dėl objektyvių aplinkybių (užsienietis neturi galiojančio kelionės dokumento, nėra galimybės gauti kelionės bilietų ir kita). Išnykus aukščiau nurodytoms priežastims, sprendimas dėl užsieniečio išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos privalo būti įvykdytas nedelsiant.

Jeigu užsieniečio išsiuntimas iš Lietuvos Respublikos yra sustabdytas dėl šio Įstatyme numatytų aplinkybių ir šios aplinkybės per vienerius metus nuo sprendimo išsiųsti užsienietį iš Lietuvos Respublikos vykdymo sustabdymo neišnyko, jam išduodamas leidimas laikinai gyventi. Lietuvoje tai yra pavieniai atvejai, kurių priežastys dažniausiai yra: užsieniečio negalima išsiųsti dėl objektyvių aplinkybių (užsienietis neturi galiojančio kelionės dokumento) ir užsieniečio kilmės šalies diplomatinės atstovybės ar konsulinės įstaigos neišduoda arba nebendradarbiauja siekiant gauti kelionės ar grįžimo dokumentą.

Įstatymas Dėl užsieniečių teisinės padėties numato, kad ilgiau nei 48 val. užsienietis gali būti sulaikytas tik teismo sprendimu. Praktikoje Teismo sprendimu paprastai užsieniečiai sulaikomi 3 mėnesiams, Užsieniečių registracijos centre. Nesant galimybės išsiųsti užsieniečio per minėtą laikotarpį pakartotinai kraipiamasi į teismą, su teikimu pratęsti sulaikymo laikotarpį. Vidutinė laukimo iki išsiuntimo trukmė, Užsieniečių registracijos centre, yra 2 mėnesiai.

Sudėtingos su išsiuntimu susijusios situacijos (pvz. išsiunčiant nepilnamečius, nelydimus nepilnamečius, neįgalius ir sergančius asmenis, pagyvenusius migrantus). Tokių klausimų sprendimas Lietuvoje

Lietuvoje sprendimus dėl užsieniečių, tarp jų ir nelydimų nepilnamečių, gražinimo priima Migracijos departamento Užsieniečių reikalų skyrius. Sprendime nurodoma, koks pasienio ar policijos padalinys vykdys šį sprendimą.

Įstatymas numato, kad nelydimas nepilnametis gražintas gali būti tik tuo atveju, jeigu užsienio valstybėje, į kurią yra gražinamas, jis bus tinkamai prižiūrimas, atsižvelgiant į jo poreikius, amžių ir savarankiškumo lygį. Migracijos departamentas, nustatęs nelydimo asmens tapatybę, bando susisiekti su nelydimo nepilnamečio tėvais. Nepavykus to padaryti, Migracijos departamentas kreipiasi į nelydimo nepilnamečio kilmės valstybės kompetentingą instituciją su prašymu patvirtinti, kad Lietuvoje esantis nelydimas nepilnametis yra tos šalies pilietis, ir su prašymu jį priimti. Gavęs atitinkamos institucijos atsakymą, Migracijos departamentas paveda organizuoti nelydimo nepilnamečio gražinimą ir perdavimą kitos valstybės atsakingai institucijai.

Visais atvejais, jei išsiunčiami nelydimi nepilnamečiai, kiti pažeidžiami asmenys, procedūroje dalyvauja ir juos lydi socialinis darbuotojas, esant poreikiui vaiko teisių apsaugos tarybos darbuotojai. Lydint neįgalius ar sergančius asmenis visada dalyvauja medikai.

Jeigu nelydimo nepilnamečio užsieniečio negalima gražinti į kilmės ar kitą valstybę, jam suteikiama teisė gyventi Lietuvos Respublikoje.

Būtent tokie gražinimo atvejai ir yra sudėtingiausi, kadangi gražinimo klausimą reikia suderinti su kilmės valstybės atsakingomis institucijomis, kitų šalies institucijų atstovais, kurie dalyvauja vykdant tokį gražinimą, vežėjais.

Pvz. vykdant neįgalus (psichiškai nesveiko) asmens gražinimą į Rusijos Federaciją, buvo atliktos visos readmisijos susitarime numatytos procedūros, suderintos visos detalės dėl neįgalus asmens pasitikimo (Rusijos oro uoste neįgalus asmens laukė atsakingų institucijų darbuotojai, medikai, socialiniai darbuotojai), iš Lietuvos Respublikos lydėjo VSAT pareigūnai, medikai bei socialinė darbuotoja, tačiau aviakompanija (ne Rusijos vežėjas) atsisakė skraidinti minėtą neįgalų asmenį, kadangi vežėjo atstovai (medikai) pateikė neigiamą atsakymą (atsižvelgiant į ligos istoriją, bei Lietuvos medikų pažymą). Šį klausimą pavyko išspręsti tą pačią dieną, Rusijos vežėjui prisiėmus skraidinti minėtą neįgalų asmenį.

4. TARPVALSTYBINIS BENDRADARBIAVIMAS MAŽINANT NETEISĖTOS MIGRACIJOS MASTĄ

4.1 Bendradarbiavimo susitarimai

Stiprinant bendradarbiavimą tarp kaimyninių Šengeno erdvės valstybių sienos apsaugos tarnybų, siekiant užkardyti nelegalios migracijos procesus per vidaus sienas, taip prisidedant prie bendro visų Šengeno erdvės šalių saugumo, derinami susitarimų dėl bendro patruliavimo su Latvija ir Lenkija projektai.

2010 m. liepos 7 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutartis dėl Lietuvos ir Baltarusijos valstybės sienos teisinio režimo (pasirašyta 2009 m. rugsėjo 16 d. Vilniuje).

Parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Rusijos Federacijos Vyriausybės susitarimo dėl valstybės sienos igaliojinių veiklos projektas.

READMISIJOS SUTARTYS

Šiuo metu Lietuva yra pasirašiusi readmisijos sutartis su 24 valstybėmis.

1. 1995-06-30 Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Estijos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl nelegaliai gyvenančių asmenų gražinimo įsig. 1995-06-30; (Žin., 1995, Nr.62-1551).
2. 1996-05-06 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Slovėnijos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl gražinimo asmenų, kurių atvykimas ir buvimas valstybėje yra neteisėtas įsig. 1997-06-15; (Žin., 1997, Nr.55-1265).
3. 1996-09-23 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Vyriausybės susitarimas dėl asmenų perd. ir priėmimo įsig. 1997-03-29; (Žin., 1997, Nr.27-624).
4. 1996-09-26 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Šveicarijos Federacinės Tarybos sutartis dėl neteisėtai esančių asmenų atsiėmimo (Readmisijos sutartis) įsig. 1996-11-01; (Žin., 1996, Nr.105-2400).
5. 1996-09-36 Protokolas dėl minėtos sutarties įgyvendinimo įsig. 1996-11-01 (Žin., 1996, Nr. 105- 2400) (Protokolo pakeitimas).
6. 1997-02-10 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Švedijos Karalystės Vyriausybės sutartis dėl asmenų gražinimo įsig. 1997-05-24; (Žin., 1997, Nr. 37-897).
7. 1997-03-18 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Suomijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl gražinimo asmenų, kurie atvyko į valstybę ar gyvena joje be leidimo įsig. 1997-07-23; (Žin., 1997, Nr. 37-898).
8. 1997-04-04 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Islandijos Vyriausybės susitarimas dėl gražinimo asmenų, kurie atvyko į valstybę ar gyvena joje be leidimo įsig. 1997-04-24; (Žin., 1997, 37-896).
9. 1997-05-20 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Italijos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl asmenų gražinimo įsig. 1999-02-24; (Žin., 1999, Nr. 7-142).
10. 1998-05-28 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kroatijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl neteisėtai atvykusių ar esančių asmenų gražinimo įsig. 2000-01-01; (Žin., 1999, Nr. 103-2959).
11. 1998-11-18 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ispanijos Karalystės sutartis dėl neteisėtai esančių asmenų gražinimo įsig. 2000-03-01; (Žin., 1999, Nr. 103-2958).
12. 1998-12-09 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Austrijos Respublikos Federalinės Vyriausybės sutartis dėl nelegaliai įvažiavusių į kitos susitariančios šalies teritoriją asmenų priėmimo (Readmisijos sutartis); (Žin., 1999, Nr. 103-2960) įsig. 2000-01-01.
13. 1998-07-13 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl asmenų perdavimo ir priėmimo įsig. 2000-01-08; (Žin., 1999, 103-2957).
14. 1998-12-04 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl nelegaliai esančių asmenų gražinimo įsig. 2000-01-07; (Žin., 1999, 103-2954).
15. 1998-12-16 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Vokietijos Federacinės Respublikos Vyriausybės sutartis dėl asmenų gražinimo/perėmimo (Readmisijos sutartis) įsig. 2000-01-01; (Žin., 1999, 103-2962).
16. 1999-02-11 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Portugalijos Vyriausybės sutartis dėl gražinimo asmenų, kurie atvyko į valstybę ar gyvena joje be leidimo įsig. 2001-06-07. (Žin., 1999, 103-2955).
17. 2003-05-12 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Rusijos Federacijos Vyriausybės susitarimas dėl asmenų, neteisėtai esančių LR teritorijoje ir RF teritorijoje, priėmimo ir gražinimo (Readmisijos susitarimas), įsig. 2003-08-21 (Žin., 2003, Nr. 53-2360).

18. 2001-12-06 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Moldovos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl į Lietuvos Respublikos ar Moldovos Respublikos teritoriją neteisėtai atvykusių ar gyvenančių asmenų priėmimo atgal, įsig. 2004-02-14 (Žin., 2004, Nr. 26-803).
19. 1999-06-09 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Beneliukso Valstybių (Belgijos Karalystės, Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės, Nyderlandų Karalystės) Vyriausybių sutartis dėl nelegaliai esančių asmenų gražinimo (Readmisijos sutartis) (Žin., 1999, 103-2961). Įsigalios po sąlygų įvykdymo. Įsigalioja nuo 2005-02-01.
20. 1999-07-01 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Graikijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl nelegaliai gyvenančių asmenų gražinimo. (Žin., 1999,103-2956). Įsigalioja nuo 2004-05-01.
21. 2003-09-15 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Armėnijos Respublikos Vyriausybės susitarimu „Dėl asmenų, kurių buvimas neteisėtas, readmisijos“, įsig. 2004-05-22 (Žin., 2004, Nr. 77-2668).
22. 2004-02-19 Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Rumunijos Vyriausybės susitarimas dėl savo piliečių ir užsieniečių priėmimo atgal (readmisijos), įsigalioja nuo 2004-11-13 (Žin., 2004, Nr. 151-5478)

2010 m. rugsejo 29 d. pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Moldovos Respublikos Vyriausybės protokolas dėl Europos bendrijos ir Moldovos Respublikos susitarimo dėl neteisėtai gyvenančių asmenų readmisijos įgyvendinimo.

Derinami šie susitarimai dėl readmisijos:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Bosnijos ir Hercegovinos Ministrų Tarybos protokolo, įgyvendinančio Europos Sąjungos ir Bosnijos ir Hercegovinos susitarimą dėl be leidimų gyvenančių asmenų readmisijos, projektas;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Makedonijos Respublikos Vyriausybės protokolas dėl Europos bendrijos ir Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos susitarimo dėl neteisėtai gyvenančių asmenų readmisijos įgyvendinimo projektas;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Rusijos Federacijos Vyriausybės protokolo dėl susitarimo tarp Europos bendrijos ir Rusijos Federacijos dėl readmisijos įgyvendinimo projektas;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kosovo Respublikos Vyriausybės susitarimo dėl neteisėtai gyvenančių asmenų readmisijos ir susitarimą įgyvendinančio protokolo projektai;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kazachstano Respublikos Vyriausybės susitarimo dėl asmenų readmisijos projektas.

Neteisėtai esančių asmenų gražinimas pagal Readmisijos susitarimus nėra dažnas. Pagal Readmisijos susitarimus dažniausiai yra gražinami Rusijos Federacijos ir Gruzijos piliečiai. Tiek Lietuvos Respublikos tarptautinių susitarimų dėl readmisijos, tiek Europos bendrijos ir kitų trečiųjų šalių susitarimų dėl readmisijos pakanka neteisėtai esančių asmenų gražinimui.

4.2 Kitos (ne teisinės) bendradarbiavimo su kitomis šalimis formos

Daugiašalis bendradarbiavimas:

Plečiamas ryšio karininkų tinklas trečiojoje šalyje (tokią iniciatyvą dėl ryšio karininkų trečiojoje šalyje rekomendavo ir Šengeno vertinimo komiteto ekspertai).

2008 m. tarp Lietuvos, Latvijos ir Estijos sienos apsaugos tarnybų pasirašyti tarpusavio supratimo memorandumai dėl ryšio karininkų biurų Baltarusijoje ir Gruzijoje veiklos.

2009-12-18 tarp Lietuvos, Latvijos ir Estijos sienos apsaugos tarnybų pasirašytas tarpusavio supratimo memorandumas dėl ryšio karininko biuro Rusijoje veiklos, kuris pradėjo veikti 2010 m.

Šių susitarimų pagrindu vyksta nuolatinis keitimasis informacija, su ryšio karininkais trečiose šalyse, apie nelegalios migracijos riziką, tendencijas, būdus, klastotų dokumentų naudojimą ir kt., kas padeda kovoti su nelegalia migracija.

Vykdamas 2005 m. kovo 16 d. Tarybos sprendimo 2005/267/EB, įsteigiančio saugų žiniatinkliu pagrįstą informacijos ir koordinavimo tinklą, skirtą valstybių narių migracijos valdymo tarnyboms, nuostatas buvo priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 415 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinio ryšių palaikymo punkto, skirto keistis informacija apie nelegalią migraciją, Lietuvos Respublikos užsieniečių gražinimo ir išsiuntimo koordinavimo centro ir Lietuvos Respublikos imigracijos ryšių palaikymo pareigūnų koordinavimo centro paskyrimo“.

Šiuo nutarimu VSAT yra paskirta Lietuvos Respublikos nacionaliniu ryšių palaikymo punktu, skirtu keistis aktuali informacija tarp Europos Sąjungos valstybių narių migracijos valdymo tarnybų, atliekančių kovos su nelegalia migracija funkcijas, taip pat Lietuvos Respublikos užsieniečių gražinimo ir išsiuntimo koordinavimo centru ir Lietuvos Respublikos imigracijos ryšių palaikymo pareigūnų koordinavimo centru.

Įgyvendinant 2003 m. lapkričio 25 d. tarybos direktyvą 2003/110/EB „Dėl pagalbos tranzito, susijusio su išsiuntimu oro transportu, atvejais“ bei vadovaujantis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. kovo 20 d. įsakymu Nr. 1v-112 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 1v-429 „Dėl sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, gražinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., Nr. 32-1148), VSAT Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkte yra įsteigtas informacijos punktas, į kurį galima kreiptis dėl pagalbos tranzito, susijusio su išsiuntimu oro transportu.

Perkėlus Direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę, buvo gauti keli prašymai iš valstybių narių dėl pagalbos tranzito, susijusio su išsiuntimu oro transportu, kurie, pagal reikalavimus, buvo įvykdyti.

Dalyvaujama Frontex veikloje gražinimo klausimais.

Atsižvelgiant į 2004 m. vasario 23 d. Tarybos sprendimą 2004/191/EB, nustatantį finansinių skirtumų, atsirandančių dėl direktyvos 2001/40/EB dėl abipusio sprendimų dėl trečiųjų šalių piliečių išsiuntimo pripažinimo taikymo, kompensavimo kriterijus ir praktines priemones (OL 2004 m. specialusis leidimas, 1 skyrius, 5 tomas, p. 25) bei įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimą Nr. 864 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinio informacijos centro paskyrimo“ (Žin., 2007, Nr. 93-3730,) VSAT įsteigtas Lietuvos Respublikos nacionalinis informacijos centras, skirtas keistis informacija apie trečiųjų šalių piliečių išsiuntimo finansinių skirtumų kompensavimo kriterijus ir praktines priemones.

2004 m. balandžio 29 d. Tarybos sprendimo 2004/573/EB dėl jungtinių skrydžių organizavimo, iš dviejų ar daugiau valstybių narių teritorijos išsiunčiant trečiųjų šalių piliečius, kurių atžvilgiu priimti atskiri įsakymai dėl išsiuntimo (OL 2004 m. specialusis leidimas, 19 skyrius, 7 tomas, p. 78) nuostatos perkeltos į nacionalinę teisę bei nustatytos institucijos (Policijos departamentas prie

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos) atsakingos už organizavimą ir/ar dalyvavimą jungtiniuose skrydžiuose ir su tuo susijusios informacijos teikimą kitoms valstybėms narėms pagal Tarybos sprendimą.

Perkėlus Tarybos sprendimo nuostatas į nacionalinę teisę Lietuvos Respublikos atsakingos institucijos neorganizavo jungtinių skrydžių iš dviejų ar daugiau valstybių narių teritorijos išsiunčiant trečiųjų šalių piliečius bei nedalyvavo kitoms valstybėms narėms organizavus jungtinius skrydžius (iki šiol nebuvo poreikio).

Labai svarbi kontaktinių punktų veikla plėtojant integruotą sienos apsaugos modelį pagal Šengeno acquis nuostatas bei stiprinant bendradarbiavimą ne tik tarp šalies teisėsaugos institucijų, bet ir tarp kaimyninių šalių valstybės sienos apsaugos tarnybų užkardant ir tiriant nelegalios migracijos procesus ir kitas nusikalstamas veikas prie ES vidaus ir išorės sienų.

Pažymėtina, kad kontaktinių punktų, veikiančių prie ES vidaus sienų, veikla, apibrėžta tarptautiniais dvišaliais susitarimais, yra labai efektyvi ir naudinga.

Išskirtinas daugiašalis bendradarbiavimas, prisidėjęs prie VSAT keliamų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo: Baltijos jūros regiono valstybių tarybos kontekste (Baltijos jūros regiono sienų apsaugos tarnybų bendradarbiavimas, dalyvavimas Kovos su organizuotu nusikalstamumu specialiojoje grupėje (Task For) bei Baltijos Ministrų Tarybos (BMT) kontekste (dalyvavimas Vidaus reikalų vyresniųjų pareigūnų komiteto Sienų apsaugos pakomitečio (buvęs Sienų apsaugos vyresniųjų pareigūnų komitetas) veikloje; dalyvavimas Šiofoko tarptautinės pasienio policijos konferencijos veikloje ir Sioderšopingo procese).

Efektyviam ir operatyviam informacijos apsikeitimui labai naudinga Nacionalinio jūros sienos apsaugos koordinavimo centro (NJSAKC) veikla. Svarbiausią šio centro veiklos dalį sudaro keitimasis informacija su Baltijos jūros regiono šalių bei Lietuvos Respublikos valstybės institucijomis, taip pat apibendrintos informacijos padaliniais teikimas.

Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos bendradarbiauja Baltijos Ministrų Tarybos Migracijos pakomitečio lygiu su Latvijos ir Estijos migracijos tarnybomis, taip pat su užsienio valstybėmis bendradarbiaujama vykdant Lietuvos Respublikos išipareigojimus pagal readmisijos sutartis.

Dvišalis bendradarbiavimas:

Toliau plečiamas dvišalis bendradarbiavimas valstybės sienos apsaugos klausimais su Baltarusijos Respublikos pasienio kariuomenės valstybiniu komitetu (veikla trečiosiose šalyse), Estijos Respublikos sienos apsaugos nacionaliniu departamentu, Latvijos Respublikos valstybine sienos apsauga, Rusijos Federacijos federalinės saugumo tarnybos Pasienio tarnyba, Rusijos Federacijos federalinės saugumo tarnybos Kaliningrado srities pasienio valdyba, Lenkijos Respublikos sienos apsauga, Suomijos pasienio apsaugos tarnyba, Švedijos pakrančių apsauga, Vokietijos federaline policija (buvusia federaline sienos apsauga), Gruzijos pasienio policija, Moldovos pasienio tarnyba, Azerbaidžano Respublikos valstybine pasienio tarnyba.

2010 m. pasirašytas Lietuvos Policijos departamento ir Lenkijos policijos vyriausiojo komendanto susitarimas „Del Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės 2006 m.

kovo 14 d. susitarimo „Dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu bei kitais nusikaltimais ir dėl bendrų veiksmų pasienio teritorijoje“ nuostatų įgyvendinimo“, kuriuo plėtojamas bendradarbiavimas keičiantis informacija ir patirtimi, vykdamat operatyvinę veiklą ir prevencines priemones.

4.3 Bendradarbiavimas su ES ar tarptautinėmis organizacijomis

VSAT pareigūnai vis plačiau įsilieja į ES veiklą, susijusią su išorės sienų stiprinimu ir veikla trečiojoje šalyje (tarptautinėse priemonėse pagal Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie ES valstybių narių išorės sienų valdymo agentūros (FRONTEX) planus, ES Tarybos teisingumo ir vidaus reikalų komitetų ir darbo grupių veikloje; ES specialiosiose misijose ir kt.).

VSAT atstovai nuolat dalyvauja įvairiose FRONTEX darbo grupėse bei organizuojamuose pasitarimuose bei seminaruose: dokumentų ekspertų, kinologų, gražinimo operacijų, rizikos analizės, mokymų ir kitais klausimais.

Dalyvaujant FRONTEX Rizikos analizės skyriaus veikloje nuolat teikiama informacija ICONet'e FRONTEX Rizikos analizės skyriui bei FRONTEX Rizikos analizės tinklui.

Atsižvelgiant į vienas pagrindinių FRONTEX veiklos krypčių (jungtinės operacijos ir mokymai) nuo 2007 m. VSAT aktyviai dalyvauja FRONTEX organizuojamose jungtinėse operacijose.

VSAT Pasieniečių mokykla, kaip viena iš FRONTEX partnerystės akademijų pagal bendradarbiavimo memorandumą taip pat aktyviai dalyvauja FRONTEX koordinuojamoje mokymų srities veikloje.

Taip pat dalyvaujama Europos Sąjungos Tarybos Strateginio imigracijos, sienų apsaugos ir prieglobsčio komiteto (SCIFA) veikloje bei Europos Sąjungos Tarybos Informacijos, diskusijų ir keitimosi duomenimis sienų kirtimo ir imigracijos srityje centro (CIREFI) veikloje.

MD atstovai dalyvauja šių Europos Sąjungos Tarybos ir Europos Komisijos komitetų ir darbo grupių veikloje: Prieglobsčio ir migracijos aukšto lygio darbo grupės (HLWG); Imigracijos, sienų ir prieglobsčio strateginio komiteto (SCIFA); Migracijos ir išsiuntimo darbo grupės; Vizų darbo grupės; Vienodos formos vizų įvedimo komiteto; Imigracijos ir prieglobsčio komiteto; Europos migracijos tinklo (European Migration Network) ir kt.

Valstybės institucijos, veikiančios migracijos srityje, bendradarbiauja ir keičiasi informacija su įvairių šalių migracijos tarnybomis ir tarptautinėmis organizacijomis, tokiomis kaip Tarptautinė migracijos organizacija, Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro valdyba, Tarptautinis Raudonasis Kryžius ir kt., taip pat dalyvaujama Soderkoping procese.

5. ES POLITIKOS IR TEISĖS AKTŲ ĮTAKA

5.1 ES politikos ir teisės aktų įtaka Lietuvos politikai kovos su neteisėta migracija srityje

ES politika ir teisės aktai nustatė bendras imigracijos politikos gaires, kurios padėjo formuoti nacionalinę politiką neteisėtos migracijos srityje bei spręsti praktines problemas, dėl skirtingų teisinių sistemų valstybėse narėse; nustatė bendras gražinimo, išsiuntimo, priverstinių priemonių taikymo, sulaikymo ir draudimo atvykti taisykles; nustatė mechanizmus bei priemones informacijos apsaugai apie nelegalią migraciją tarp valstybių narių.

Pokyčiai Lietuvoje perkeltant Sankcijų direktyvą ir Gražinimo direktyvą

Sankcijų direktyvos nuostatos buvo perkeltos į nacionalinę teisę: Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksą bei Lietuvos Respublikos Baudžiamąjį kodeksą. Perkėlus Sankcijų direktyvą į nacionalinę teisę veiksmingai taikomos Baudžiamajame kodekse numatytos sankcijos už padėjimą neteisėtai atvykti bei Administracinių teisės pažeidimų kodekso sankcijos už padėjimą apsigyventi.

Tačiau atsižvelgiant į pastaruosiu metu pastebimus nelegalios migracijos būdus, numatytų sankcijų, asmenims padedantiems neteisėtai atvykti, nepakako, todėl buvo parengtas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo projektas, kuriuo siūloma nustatyti administracinę atsakomybę asmenims už melagingų duomenų pateikimą kvietimams užsieniečiui laikinai atvykti į Lietuvos Respubliką patvirtinti arba padėjimą kitu neteisėtu būdu užsieniečiui gauti dokumentą, patvirtinantį užsieniečio teisę būti ar gyventi Lietuvos Respublikoje.

2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių gražinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (OL 2008 L 348, p. 98) nuostatų perkėlimas į nacionalinę teisę nėra baigtas.

ES susitarimų įtaka Lietuvos praktinių priemonių kovojant su neteisėta migracija įgyvendinimui

ES ir trečiųjų šalių susitarimai dėl readmisijos teisiškai įtvirtino bei palengvino neteisėtai esančių asmenų gražinimo procedūras.

Išorės sienų fondo ir Europos gražinimo fondo finansuojamų ir Lietuvoje vykdomų projektų pagalba Lietuvos praktinių priemonių kovojant su neteisėta migracija įgyvendinimui

Išorės sienų fondo (ISF) finansuojamų projektų pagalba: pažeidžiamiausiuose išorės sienos ruožuose sausumoje ir pasienio vandenyse buvo įdiegtos ir toliau diegiamos modernios sienos stebėjimo sistemos, įdiegta išorės sienos stebėjimui keliamus reikalavimus atitinkanti techninių stebėjimo priemonių sistema Lietuvos Respublikos teritorinei jūrai, Kuršių marių bei pasienio vidaus vandenims stebėti; sukurta suklastotu ir autentiškų dokumentu informacinė sistema (FADO), įsigyta transporto priemonių išorės sienos kontrolei, modernizuotos informacinės sistemos; įsigyta modernios dokumentų tikrinimo ir tyrimo įrangos, modernizuoti pasienio kontrolės punktai, rekonstruotos pasienio užkardos, vykdomi pareigūnų mokymai, vystomos Nacionalinė Šengeno informacinė ir Nacionalinės Vizų informacinė sistemos bei visa eilė kitų ISF finansuojamų projektų.

Europos gražinimo fondo (EGF) finansuojamų projektų pagalba padengiamos išlaidos: užsieniečių priežiūrai ir jų priverstinio gražinimo / išsiuntimo organizavimui; užsieniečių išsiuntimo ir

gražinimo kelionės organizavimo veiklos išlaidos; vertėjų ir teisinių paslaugų įsigijimui; užsieniečių asmens tapatybės nustatymui reikalingos įrangos nuomai; specialaus transporto priemonės nuomai; Užsieniečių registro modernizavimui ir kt. Taip pat EGF leido atnaujinti savanoriško grįžimo pagalbos teikimą sunkioje padėtyje atsidūrusiems užsieniečiams, Lietuvoje pradėta įgyvendinti užsieniečių reintegracijos programa jų kilmės šalyse taip užkirsdama kelią pakartotinei nesėkmingai migracijai. Savanoriško grįžimo ir reintegracijos programas įgyvendina TMO Vilniaus biuras.

6. PRELIMINARŪS IR FAKTINIAI STATISTINIAI DUOMENYS APIE NETEISĖTUS MIGRANTUS

Lietuvoje neteisėtos migracijos mastai yra nedideli. Atsižvelgiant į statistinius duomenis, neteisėtos migracijos pokyčiai pastaraisiais metais yra nežymūs. Neįleistų asmenų skaičiaus mažėjimas nuo 2008 m. buvo sąlygotas Lietuvos prisijungimo prie Šengeno erdvės bei visapusiško Šengeno teisyno taikymo (kontrolės prie vidaus sienų panaikinimo). Iki 2008 m. pateikiama visų **neįleistų užsieniečių** (ne tik trečiųjų šalių piliečių) statistika.

Pastaraisiais metais didžiąją dalį **sulaikomų** Lietuvoje neteisėtų migrantų, sudaro Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos bei kitų postsovietinių respublikų piliečiai. Tačiau nemažą skaičių neteisėtų migrantų sudaro ir trečiųjų šalių piliečiai iš Azijos bei Afrikos valstybių.

Migracijos kontrolės stiprinimas Lietuvos Respublikoje, sukonkretinant institucijas, vykdančias nelegalios migracijos prevenciją ir kontrolę bei jų funkcijas, taip pat kompetentingų institucijų bendradarbiavimas ir parktinė veikla (atiktos priemonės) lėmė didesnę nustatytų neteisėtai esančių trečiųjų šalių piliečių skaičių Lietuvoje 2009 ir 2010 metais.

6.1. Su neteisėta migracija susiję nacionaliniai statistiniai duomenys (Eurostato duomenys)

Didžiąją dalį neįleistų piliečių sudaro Rusijos Federacijos, Baltarusijos, Ukrainos piliečiai. 2010 m. išaugo neįleidžiamų Gruzijos piliečių skaičius – buvo neįleisti 145 piliečiai.

Pagrindinės trečiųjų šalių piliečių **neįleidimo** priežastys yra: galiojančios vizos ar leidimo gyventi neturėjimas; buvimo tikslo ir sąlygų nepagrindimas; grėsmė viešajai tvarkai ar visuomenės saugumui bei galiojančio kelionės dokumento neturėjimas.

Neįleistų asmenų skaičius pagal pilietybę 2005-2010 m.

Pilietybė	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Rusijos Federacijos	1493	1465	1346	1048	835	800
Baltarusijos	756	856	707	732	533	703
Ukrainos	334	312	352	120	104	100

Pataraisias metais didžiausią **sulaikomu** neteisėtų migrantų dalį taip pat sudaro Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos piliečiai. Daugiau nei 40 % sulaikytų neteisėtų migrantų sudaro asmenys nuo 18 iki 34 metų bei daugiau nei 50 % asmenys virš 50 metų. Dižiąją dalį – daugiau nei 70% – sulaikytų neteisėtų migrantų sudaro vyrai.

Sulaikytų neteisėtų migrantų skaičius pagal pilietybę 2005-2010 m.

Pilietybė	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Rusijos Federacijos	494	402	241	180	515	430
Baltarusijos	220	163	174	175	330	360
Ukrainos	127	174	153	140	130	125

Dižiąją dalį **ipareigotų išvykti** trečiųjų šalių piliečių taip pat sudarė Rusijos Federacijos, Baltarusijos ir Ukrainos piliečiai.

Ipareigotų išvykti trečiųjų šalių piliečių skaičius pagal pilietybę 2005-2010 m.

Pilietybė	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Rusijos Federacijos	465	372	202	143	343	399
Baltarusijos	184	125	141	140	285	358
Ukrainos	110	169	142	130	99	121

2010 metais dvigubai išaugo **prieglobsčio prašytojų** skaičius (2010 m. pirmą kartą prieglobsčio prašymą pateikė 362 asmenys, 2009 m. – 185). Ypač išaugo Gruzijos piliečių prieglobsčio prašymų skaičius. Per 2010 m. jie pateikė 231 prašymą (per 60 % visų prašymų).

Atmestų prieglobsčio prašymų skaičius 2005-2010 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Pirmos instancijos sprendimu	30	29	51	37	101	176
Galutiniu sprendimu	-	-	-	35	49	61

Duomenys pagal prašytojų pilietybę ir lytį už 2008-2010 metus pateikiami statistiniame priede. Iki 2008 m. tokie duomenys nebuvo renkami.

Pastaraisiais metais trečiųjų šalių piliečiams humanitarinis statusas (pabėgėlio statusas, papildoma apsauga ar laikina apsauga) nebuvo panaikintas (iki 2008 m. tokie duomenys nebuvo renkami).

6.2. Kiti nacionaliniai statistiniai duomenys apie neteisėtą migraciją

Statistiniams duomenims apie neteisėtus migrantus Lietuvoje rinkti buvo naudojamosi viešais šaltiniais bei institucijų, kontroliuojančių užsieniečių buvimą ir gyvenimą Lietuvos Respublikoje, statistiniais duomenimis. Šie duomenys remiasi faktiniais skaičiais.

Naudojamų duomenų šaltiniai - <http://www.migracija.lt>; <http://www.pasienis.lt>
<http://www.policija.lt> bei minėtų institucijų ekspertų apklausa.

Atsižvelgiant į statistinius duomenis, neteisėtos migracijos pokyčiai pastaraisiais metais yra nežymūs. 2010 metais sulaikyti 1345 neletesėti imigrantai (palyginimui: 2009 m. – 1495, 2008 m. – 910, 2007 m. – 1045). Nagrinėjant pastarųjų metų statistiką (duomenys statistiniame priede) matoma, kad didžiąją dalį neteisėtų migrantų sudaro Rusijos (430), Baltarusijos (360), Ukrainos (125) piliečiai (2010 m. duomenys). Taip pat pastaraisiais metais pastebimas padidėjęs neteisėtų migrantų Gruzijos piliečių srautas (2010 m. sulaikyti 55 neletesėti imigrantai Gruzijos piliečiai, 2009 m. – 80; palyginimui 2007 m. – 9, o 2006 ir 2005 m. mažiau nei 5).

Įgyvendinant Tarybos direktyvos Nr. 2001/51/EB nuostatas, jas perkėlus į nacionalinę teisę bei numčius atsakomybę/sankcijas vežėjams, nuo 2006 m. apie 100 atvejų vežėjai buvo patraukti atsakomybėn už užsieniečių vežimą be reikalingų dokumentų. Vien Vilniaus oro uoste nuo 2006 m. sankcijos vežėjams buvo taikytos 64 kartus (2006 m. – 7; 2007 m. – 39; 2008 m. – 5; 2009 m. – 7; 2010 m. – 6).

Fiktyvių Lietuvos Respublikos piliečių santuokų su užsieniečiais, siekiančiais įsiteisinti Lietuvoje, gaunant leidimą gyventi ir įgyti galimybę naudotis laisvo judėjimo teise, atvejų daugėja. 2010 metais, įtarus fiktyviomis santuokomis, vien Vilniaus teritorinės policijos įstaigos migracijos tarnybos pareigūnai patikrino daugiau kaip šimtą mišrių Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių piliečių šeimų. Dešimt iš jų buvo pripažintos fiktyviomis (2009 metais septynios fiktyvios santuokos užfiksuotos Vilniaus migracijos tarnybos). Vilniaus migracijos tarnybai surinkus pakankamai santuokos fiktyvumą patvirtinančių duomenų dešimčiai užsienio valstybių piliečių priimti sprendimai panaikinti ar neišduoti leidimų gyventi Lietuvoje, penkios bylos perduotos prokuratūrai, kuri kreipėsi į teismą dėl santuokų pripažinimo fiktyviomis ir negaliojančiomis nuo jų sudarymo momento³.

Kovos su neteisėta migracija priemonių įgyvendinimo kaštai.

Pagal Išorės sienų fondo 2009 m. metinės programos finansuojamų projektų sąrašą 2010 metais personalo mokymams (pvz. Bendrijos teisinių priemonių išorės sienų ir vizų srityje, ypač Šengeno sienų kodekso ir Europos vizų kodekso, taikymui) buvo numatytos lėšos: Užsienio reikalų ministerijai - 175.315,92 Lt., VSAT - 612.468,02 Lt., Policijai - 371.451,20 Lt.

Išsami informacija apie Išorės sienų fondo metinių programų projektų sąrašus skelbiama Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos tinklapyje⁴.

2010 metais iš Europos gražinimo fondo buvo įgyvendinamas 2009 metų projektas - Užsieniečių priežiūra ir jų priverstinio gražinimo/išsiuntimo organizavimas: 2.2. „Užsieniečių išsiuntimo ir

³ Policijos departamentas. <http://www.policija.lt/index.php?id=11893>

⁴ Vidaus reikalų ministerija <http://www.vrm.lt/index.php?id=1083>

gražinimo kelionės organizavimo veiklos išlaidos“. Šiam 2009 m. projektui skirta 172 396,43 Lt. Skirtų lėšų panaudojimo laikotarpis nuo 2010 m. liepos 1 d. iki 2011 m. birželio 30 d.

Laikotarpiui nuo 2010 m. liepos 1 d. iki 2010 m. rugsėjo 30 d. skirta 43099,43 Lt, per nurodytą laikotarpį panaudota 74,84 proc. 2010 m. III ketv. skirtų lėšų, t. y. 32257,63 Lt.

Laikotarpiui nuo 2010 m. spalio 1 d. iki 2010 m. gruodžio 31 d. skirta 43099,00 Lt, per nurodytą laikotarpį panaudota 132,28 proc. 2010 m. IV ketv. skirtų lėšų, t. y. 57010,74 Lt.

Išsami informacija apie Europos gražinimo fondo metinių programų projektų sąrašus skelbiama Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos tinklapyje <http://www.vrm.lt/index.php?id=1098>

7. IŠVADOS

Kaip parodė ši studija, Lietuvoje neteisėta migracija nėra didelis iššūkis. Neteisėtos migracijos mastai yra maži ir pastaraisiais metais keitėsi nežymiai, pagrindinės kilmės šalys taip pat lieka nepakitusios (Rusija, Ukraina, Baltarusija), o prisijungimas prie Šengeno greičiau tik sustiprino Lietuvos atsaką į nelegalią migraciją. Sėkmingam Lietuvos atsakui į naujas neteisėtos migracijos grėsmes įtakos turėjo ES teisės aktų perkėlimas, Europos grąžinimo ir Išorės sienų fondų parama, dalyvavimas Frontex veikloje, o taip pat ir nacionalinės priemonės, kurių buvo imtasi, reaguojant į naujas neteisėtos migracijos formas.

Tačiau apžvelgus skirtingus neteisėtos migracijos etapus, paaiškėjo, kad taikomų priemonių efektyvumas juose yra nevienodas. Studija parodė, kad tarptautinis ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas yra svarbūs užkertant nelegalios migracijos kelius prieš migrantams atvykstant į Lietuvą, įrangos modernizavimas padeda nustatyti neteisėtus migrantus atvykimo etape, o išsiuntimo ir grąžinimo programos veikia gana sklandžiai. Tačiau daugiausiai iššūkių Lietuvai kelia neteisėtų migrantų buvimas šalies viduje ir ypač kova su naujomis neteisėtos migracijos būdais – fiktyvių santuokų sudarymu ir įmonių steigimu, siekiant gauti leidimą gyventi. Išsami šių naujų būdų analizė ir tinkamų kardomųjų priemonių taikymas nacionaliniu lygiu bus svarbiausi faktoriai, kurie lems Lietuvos kovos su neteisėta migracija veiksmingumą.

Neteisėtos migracijos prevencija **prieš užsieniečiams atvykstant** į Lietuvą yra *pakankamai sėkminga*. Šiuo atžvilgiu svarbus ir efektyvus konsultavimosi dėl vizos išdavimo mechanizmas: konsulinės tarnybos, tarpininkaujant MD, konsultuojasi su VSAT ir VSD dėl vizų išdavimo piliečiams, kurių šalys priskiriamos nelegalios migracijos rizikos šalims. Anot VSAT atstovų, toks institucijų bendradarbiavimas yra efektyvus mechanizmas mažinant apgaulės būdu išduodamų vizų skaičių. Analizuojant neteisėtos migracijos kelius ir būdus taip pat svarbus ryšio karininkų tinklas pagrindinėse neteisėtos migracijos kilmės šalyse.

ES parama leido užtikrinti *sėkmingą* kovą su neteisėta migracija **atvykimo etape**. Didžiausia neteisėtos migracijos tikimybė yra ties sausumos siena, todėl ir neįleidžiamų asmenų skaičius čia didžiausias – 2010 m. 95 proc. asmenų buvo neįleisti per sausumos sienos. Sėkmingam sienos saugojimui didelės įtakos turėjo įrangos modernizavimas ir personalo mokymai. Pasinaudojus ES parama modernizuota sienos stebėsenos įranga, atnaujinta dokumentų tikrinimo ir tyrimo įranga. Dalyvavimas Frontex veikloje sudaro galimybes nuolat kelti personalo kvalifikaciją, dalintis patirtimi patruliuojant sieną, keistis informacija.

Šiame etape ypač svarbus bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis (Latvija, Lenkija), su kuriomis Lietuva turi vidinę ES sieną, siekiant užkirsti kelią neteisėtų migrantų tranzitui per Lietuvą į Vakarų Europą. Todėl nuolat keičiamasi informacija, dalyvaujama darbo grupėse, atliekami bendri patikrinimai. Atvykimo etape taikomos priemonės sąlygojo neįleistų asmenų skaičiaus kritimą beveik 40 proc. – nuo 3165 asmenų 2005 m. iki 1967 asmenų 2010 m.

Tačiau *didžiausią iššūkį* Lietuvai kelia neteisėtos migracijos kontrolė užsieniečiams **esant Lietuvoje (buvimo etapas)**. Identifikavus esamas problemas, šalyje buvo padaryti svarbūs įstatymo ir tvarkos pakeitimai, pradėti vykdyti užsieniečių įsteigtų įmonių, užsieniečius įdarbinančių

darbdavių tikrinimus. Tačiau trūksta įgyvendinamų priemonių efektyvumo tyrimų, kurios padėtų formuoti tolesnę politiką ir priemonės kovos su neteisėta migracija srityje.

Siekiant stiprinti neteisėtos migracijos kontrolę, buvo inicijuoti įstatymo pakeitimai, kurie aiškiau apibrėžė už užsieniečių kontrolę atsakingų institucijų funkcijas. Jais buvo aiškiai apibrėžti ir išplėsti VSAT įgaliojimai tikrinant užsieniečius šalies viduje, kas leido efektyviau paskirstyti funkcijas tarp užsieniečių kontrolę vykdančių institucijų. Ateityje planuojami ir kiti pakeitimai.

Taip pat identifiukuota ir 2009 m. pakeista įstatymo nuostata, kuria užsieniečiai piktnaudžiaudavo siekdami gauti leidimą gyventi Lietuvoje. Užsieniečiams, kaip ir LR piliečiams reikėdavo įnešti 10 tūkst. litų įstatinį kapitalą, norint įsteigti įmonę. Įsteigę įmonę, užsieniečiai lengvai gaudavo leidimus gyventi ir atvykę ne visi užsiimdavo verslu. Todėl priimti pakeitimai dėl įmonės steigimo. Jais numatyta, kad kai įmonę steigia užsienietis, jo įstatinio kapitalo nominalioji vertė turi būti bent 50 tūkst. litų. 2009 m. gale priėmus pakeitimus, daugiau nei 2 kartus sumažėjo sprendimų išduoti / pakeisti leidimus gyventi, norintiems užsiimti teisėta veikla ir įsteigti įmonę (nuo 826 sprendimų 2009 m. iki 383 sprendimų 2010 m.). Nors steigiančiųjų įmones skaičius sumažėjo, nėra žinoma, ar tą lėmė tik priimti pakeitimai. Taip pat nežinoma, ar įstatymo pakeitimai neatgrasė sąžiningų verslininkų. Todėl **rekomenduotina atlikti gilesnę analizę** siekiant įvertinti šios priemonės efektyvumą.

Siekdami išsiaiškinti, ar įmonė iš tiesų įsteigta siekiant užsiimti verslu, MD, VMI ir policija pradėjo vykdyti bendrus užsieniečių įsteigtų įmonių ūkinės veiklos tikrinimus. Tačiau vis dar trūksta sutarimo, kaip įvertinti, ar įmonė vykdo ūkinę veiklą, todėl būtina kuo greičiau nustatyti protingus ir aiškiai apibrėžtus kriterijus.

Lietuvoje taip pat pastebėtas naujas nelegalus teisinio statuso gavimo būdas – fiktyvių santuokų sudarymas. 2009 m. buvo priimtos taisyklės, kurios nustatė tokių santuokų (ir įvaikinimų) tikrinimo tvarką. Šiuo metu Vilniaus apskrities policijos migracijos valdyba aktyviausiai atlieka tikrinimus, siekdami nustatyti, ar santuoka buvo sudaryta teisėtai. Nustatoma, kad apie 10 proc. tikrintų santuokų yra fiktyvios, ir tai yra veiksminga prevencinė priemonė. **Rekomenduotina tokius tikrinimus aktyviau vykdyt visoje šalies teritorijoje.**

Kol kas sunku įvertinti galimus trečiųjų šalių piliečių neteisėto įdarbinimo mastus. Vykdam patikrinimus, kuriuose dalyvauja kelios institucijos, nustatomi vos keli nelegalus įdarbinimo atvejai per metus. Dažniausiai pasitaikanti neteisėto darbo formos – darbas be leidimo dirbti ar ne toje įmonėje negu nurodyta leidime dirbti.

Neteisėtu migrantų išvykimas iš Lietuvos *nesukelia* didelių *problemų*. Nustačius, kad užsienietis šalyje yra neteisėtai ar neteisėtai kirto sieną, jis išvyksta pats arba yra grąžinamas. Atveju, kuomet užsieniečių negalima grąžinti, yra vos keli. Readmisijos sutartys nėra dažnai naudojamos, tačiau kol kas yra veiksmingos vykdam grąžinimo operacijas. Perkėlus Grąžinimo direktyvos nuostatas, Lietuvoje bus aiškiau įtvirtintas pirmenybės savanoriškam grįžimui principas, taip pat pailgės terminas, per kurį užsieniečiui leidžiama išvykti pačiam (nuo 15 iki 30 dienų). Padedant migrantams išvykti ar vykdam grąžinimo operacijas, Lietuvai ypač svarbi EGF parama. Ji leido atnaujinti savanoriško grąžinimo operacijas ir pradėti teikti reintegracijos pagalbą, kuri, kaip rodo neilga

praktika, sėkmingai veikia kaip pakartotinos nesėkmingos (neteisėtos) migracijos prevencijos priemonė.

Lietuvoje buvo vykdytos tik nedidelės apimties įteisinimo programos. Šiuo metu Seimui pateiktame įstatymo projekte yra numatytos galimybės pavieniais atvejais neteisėtai esantiems užsieniečiams įteisinti savo buvimą arba išvengti administracinės atsakomybės už neteisėtą buvimą LR.

Padaryti pakeitimai įstatymuose ir pradėtos taikyti naujos praktinės kovos su neteisėta migracija priemonės lėmė nedidėjusius neteisėtos migracijos mastus Lietuvai tapus Šengeno dalimi. Lietuva sėkmingai kovoja su neteisėta migracija visuose etapuose. Papildomas dėmesys turi būti skirtas užsieniečių buvimo šalyje kontrolei ir ypač taikomų priemonių veiksmingumui nustatyti.

8. NAUDOTI INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Politikos dokumentai:

1. Valstybės ilgalaikės raidos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187;
2. Nacionalinio saugumo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 22 d. nutarimu Nr. IX-907;
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 3 d. nutarimas Nr. 1317 „Dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių patvirtinimo“;
4. Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. XI-52 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“;
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimas Nr. 189 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“.

Kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Žin., 1992, Nr. 33-1014);
2. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (Žin., 2004, Nr. 73-2539 su vėlesniais pakeitimais);
3. Lietuvos Respublikos Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas (Žin., 2000, Nr.42-1192 su vėlesniais pakeitimais);
4. Lietuvos Respublikos Valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymas, (Žin., 2000, Nr.92-2848 su vėlesniais pakeitimais);
5. Lietuvos Respublikos Policijos veiklos įstatymas (Žin., 2000, Nr.90-2777; 2000, Nr.101 (atitaisymas) su vėlesniais pakeitimais));
6. Lietuvos Respublikos konsulinis statusas (Žin., 1995, Nr.43-1047 su vėlesniais pakeitimais);
7. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas (Žin., 1985, Nr.1-1 su vėlesniais pakeitimais);
8. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 89-2741 su vėlesniais pakeitimais)
9. Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 291 (2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1465 redakcija);
10. Užsienio reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 1155;
11. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 17 d. nutarimu Nr. 892 (2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1463 redakcija);
12. Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti vidaus reikalų ministro 2000 m. spalio 6 d. isakymu Nr. 388 (2011 m. sausio 31 d. isakymo Nr. 1V-79 redakcija);
13. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 22 d. nutarimu Nr. 194 (2008 kovo 20 d. nutarimo Nr. 278 redakcija);
14. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 98 (2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimo Nr. 1231 redakcija);
15. Pavyzdiniai teritorinių policijos įstaigų viešosios policijos migracijos skyrių, poskyrių, grupių ir pasų poskyrių nuostatai, patvirtinti Lietuvos policijos generalinio komisaro 2007 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. 5-V-403;

16. Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. lapkričio 13 d. įsakymu Nr. A1-306 (2010 m. gegužės 26 d. įsakymo Nr. A1-207 redakcija);
17. Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakymu Nr. A1-316 (2010 m. gruodžio 10 d. įsakymo Nr. A1-595 redakcija);
18. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2004 m. rugsėjo 2 d. įsakymo Nr. 1V-280/V-109 "Dėl Dokumentų vizai gauti pateikimo, vizos išdavimo bei panaikinimo, konsultavimosi, kelionių organizatorių ir kelionių agentūrų akreditavimo ir kvietimo užsieniečiui laikinai atvykti į Lietuvos Respubliką patvirtinimo tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo“ (nauja redakcija Žin., 2011, Nr. 38-1832);
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos nacionalinės vizų informacinės sistemos įsteigimo, jos nuostatų patvirtinimo ir veiklos pradžios nustatymo“ (Žin., 2009, Nr.136-5933; 2010, Nr.145-7442);
20. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakymo Nr. 1V-329 "Dėl Leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo bei fiktyvios santuokos sudarymo, fiktyvios registruotos partnerystės ir fiktyvaus įvaikinimo įvertinimo taisyklių patvirtinimo" pakeitimo“ (nauja redakcija Žin., 2009, Nr. 62-2501);
21. Valstybės sienos apsaugos tarnybos vado prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos įsakymas „Dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 5-180);
22. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Užsieniečių registracijos centre sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 105-4326);
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Užsieniečių, kuriems draudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką, sąrašo sudarymo ir tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 52 - 1747; 2008, Nr. 107-4085);
24. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 4 -70; 2005, Nr. 117-4246; 2006, Nr.32-1148; 2007, Nr.40-1519; 2008, Nr.91-3646);
25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Užsieniečių registro įsteigimo ir nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2000, Nr. 76-2301; 2001, Nr.11-326; 2003, Nr.73-3400; 2005, Nr.147-5353; 2008, Nr.127-4850; 2009, Nr.136-5934; 2011, Nr.6-231).

Interneto svetainės:

Lietuvos Respublikos Seimas, <http://www.lrs.lt>

Lietuvos policija, <http://www.policija.lt>

Migracijos departamentas, <http://www.migracija.lt>

Valstybės sienos apsaugos tarnyba, <http://www.pasienis.lt>

Lietuvos teismų informacinė sistema, <http://liteko.teismai.lt/>

PRIEDAS

Standartizuotos lentelės, skirtos nacionalinių statistinių duomenų apie neteisėtą migraciją rinkimui iš Eurostato